

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด
Research for Creative Tourism Pattern Development of Trat Province

โดย

ศาสตราจารย์ ดร. อุทัยรัตน์ ณ นคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แสงสรรค์ ภูมิสถาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงลักษณ์ มโนวัลย์เลา
ดร. สมหมาย อุดมวิจิต

ธันวาคม 2558

เลขที่สัญญา RDG5750134

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด
Research for Creative Tourism Pattern Development of Trat Province

คณะผู้วิจัย

ศาสตราจารย์ ดร. อุทัยรัตน์ ณ นคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แสงสรรค์ ภูมิสถาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงลักษณ์ มโนวัลย์เลา

ดร. สมหมาย อุดมวิธิต

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 1

หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 2

หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 3

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช. - สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary)

แผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด”

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) นับวันจะมีบทบาทในการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศทั่วโลกมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2557) ได้รายงานว่าปัจจุบันมีกว่า 30 ประเทศทั่วโลกมีการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นจริงจัง เช่น กิจกรรมทำน้ำหอมสูตรของตนเองที่ฝรั่งเศส การทำผ้าบาติกที่บาห์ลี-อินโดนีเซีย ทำไวน์สูตรพิเศษพร้อมติดยี่ห้อตัวเองที่เคปทาวน์-แอฟริกาใต้ เรียนทำเมอแรงค์ ขนมหวานพื้นเมืองที่นิวซีแลนด์ นอกจากนี้ยังมีประเทศอื่นๆ ที่ให้ความสนใจประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกลยุทธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิ ซิลี คิวบา จอร์แดน อียิปต์ เปรู ออสเตรเลีย เวียดนาม เป็นต้น นอกจากนี้ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรือ อาเซียน (ASEAN) ยังได้กำหนดให้ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” เป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสำหรับภูมิภาคอาเซียน รวมถึงองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO) ได้ประเมินไว้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเพิ่มขึ้นจาก 21.1 ล้านคนในปี พ.ศ. 2533 เป็น 59.6 ล้านคนในปี พ.ศ.2550 และมีโอกาสที่จะเพิ่มเป็น 133.3 ล้านคนในปี พ.ศ.2563 โดยกลุ่มของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีแนวโน้มแสวงหาทิศทางกรท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (New Travel Paradigm) ที่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) แบบเดิมที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ (Sun-Sea-Sex Tourism) หรือการเยี่ยมชมวัฒนธรรมที่แปลกแตกต่าง (Cultural Tourism) ซึ่งได้รับข้อวิจารณ์ว่าส่งผลกระทบทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและความยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทยได้กำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่มีจุดประสงค์จะสร้างมูลค่าจากสิ่งที่มีอยู่และมุ่งเน้นในการสร้างคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและสร้างประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งต่างๆผ่านรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาหรือได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถด้านแนวคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเองเข้าไปมีส่วนร่วมในวิถีทางและประสบการณ์เรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำกันอยู่เป็นประจำของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ โดยที่นักท่องเที่ยวอาสาเข้าไปทำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เป็นการสร้างสรรค์กิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นผสมผสานกับแนวคิดจินตนาการของนักท่องเที่ยวมิใช่เป็นเพียงผู้ดูหรือผู้สังเกตการณ์หรือไปปรากฏตัวในที่นั้นๆ แต่เป็นผู้มีปฏิสัมพันธ์หรือเป็นผู้มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับคนในท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นหน้าที่ของนักท่องเที่ยว ที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมรอบตัว และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดความชำนาญในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่อยู่กับชุมชนดั้งเดิม

ประเทศไทยมุ่งที่จะสร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยวเพื่อปรับโครงสร้างด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเพื่อให้สามารถรองรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ รวมถึงการมุ่งที่จะเตรียมความพร้อมด้านสถานที่เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเมื่อมีการเปิดตลาดอาเซียนในปี 2558 อีกทั้งยังเป็นการปรับรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพเพื่อรองรับตลาดโดยเน้นที่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและประสบการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น โดยปัจจุบันนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เริ่มเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อทำความเข้าใจบริบทของสังคมชนบทมากขึ้น โดยส่วนใหญ่ต้องการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบใหม่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวแบบเดิม ดังนั้น รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสกับชุมชนในอันที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนแบบยั่งยืนโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างมุ่งมั่นตั้งใจในวิถีทางและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยในปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการคัดเลือกชุมชนต้นแบบจำนวน 20 ชุมชนจาก 5 ภูมิภาคทั่วประเทศ เช่น เช่น กลุ่มโฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี กับกิจกรรมการปั่นหม้อเขียนสีลายบ้านเชียง ชุมชนหมู่บ้านผ้าไหมบ้านต๋อน จังหวัดชัยภูมิ ที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้การทำผ้าไหมครบวงจร ชุมชนคุ้มโองเหนือ วัดฟ้าหยาด จังหวัดยโสธร สอนการร้อยมาลัยข้าวตอก ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัฒนธรรมหนองห้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ เรียนรู้การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ โรงเรียนฝึกควาญช้างบ้านช้างไทย แม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวสามารถมาเรียนรู้และฝึกเป็นควาญช้าง กลุ่มหัตถศิลป์แกะภาพหนังเมืองลุง จังหวัดพัทลุง เรียนรู้การแกะตัวหนังตะลุง ชุมชนบ้านเกาะกลาง จังหวัดกระบี่ กับกิจกรรมเรียนรู้การทำเรือหัวโทงจำลอง ชุมชนวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ จังหวัดสมุทรสงคราม กับกิจกรรมเรียนรู้การทำน้ำตาลมะพร้าว ชุมชนบ้านหนองกระทุ่มไร่คุณมน จังหวัดกาญจนบุรี กับกิจกรรมการเก็บข้าวโพดหวานในไร่ การแปรรูปข้าวโพดหวานและการทำลูกประคบงาดำบด เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557) อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวอีกหลายแห่งของประเทศไทยยังมีศักยภาพที่จะสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดท่องเที่ยวหนึ่งที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย เนื่องจากมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล มีหาดทรายขาวและแนวปะการังน้ำตื้นที่สมบูรณ์ รวมถึงเกาะน้อยใหญ่ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ เกาะช้าง เกาะกูด และเกาะหมาก เป็นต้น นอกจากนี้ จังหวัดตราดยังมีเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่สำคัญตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จนถึงในสมัยรัตนโกสินทร์รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งยังมีร่องรอยประวัติศาสตร์เหล่านี้คงเหลือให้ศึกษาและเรียนรู้ ประเพณี ภูมิปัญญาดั้งเดิม ลักษณะวิถีชีวิตที่สงบเรียบง่ายของชุมชนเก่าแก่และความหลากหลายของชนชาติ ได้แก่ ชนชาติของ ชนชาติญวน ชนชาติจีน ชนชาติแขก และชนชาติกุหล่า หรือไทยใหญ่ ส่งผลให้จังหวัดตราดมีวัฒนธรรมที่ผสมผสาน และสะท้อนออกมาในรูปของสำเนียงภาษาพูดที่มีความเป็นเอกลักษณ์ แตกต่างไปจากคนไทยภาคกลางทั่วไป ตัวอย่างเช่น อำเภอเมืองตราด เป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน อำเภอแหลมงอบ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิตของชาวบ้านกับปายายเลน วิถีชีวิตชาวประมง เป็นต้น โดยในช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2554 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาจังหวัดตราดจำนวนเพิ่มจาก 7.01 แสนคน เป็น 1.04 ล้านคน โดยส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวไทยมากกว่าชาวต่างประเทศ สำหรับรายได้การท่องเที่ยวของจังหวัดตราดในช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2554 มีมูลค่าเท่ากับ 3.895 และ 7.498 พันล้านบาท ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) แสดงให้เห็นถึงอัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดตราด อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวของจังหวัดตราดยังคงกระจุกตัวอยู่เฉพาะการท่องเที่ยวตามหมู่เกาะต่างๆ จึงทำให้

ในฤดูกาลที่ท่องเที่ยวเกิดปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง ปัญหาขยะและมลพิษอันเกิดจากนักท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจนเกินขีดความสามารถในการรองรับ การกระจุกตัวของรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว การหลั่งไหลเข้ามาหางานทำของคนต่างถิ่นและแรงงานต่างด้าว เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ไม่สมดุลของจังหวัดตราด การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตราดนอกเหนือจากทางทะเล โดยเฉพาะบนฝั่ง จึงเป็นแนวทางหนึ่ง ที่ควรได้รับการดำเนินการเพื่อช่วยกระจายให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และการเพิ่มมูลค่าของการท่องเที่ยว เนื่องจากจังหวัดตราดยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนงานวิถีชีวิตชุมชนบนฝั่งอยู่อีกหลายแห่ง โดยเฉพาะวิถีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ประมง และป่าไม้ และสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่ท่องเที่ยวบนฝั่งจังหวัดตราดยังไม่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนจังหวัดตราดมากนัก เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ การปรุงแต่งเรื่องราว สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความน่าสนใจ ตลอดจนขาดการสร้างสรรคกิจกรรมใหม่ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว

แผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด” จึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะช่วยสร้างความหลากหลายและมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวจังหวัดตราดให้มากขึ้น ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวในจังหวัดตราดยังมีอยู่เพียงไม่กี่แห่ง เช่น การทำหมวกงอบด้วยใบจาก การทำสบู่จากมังคุดสามน้ำ เป็นต้น ซึ่งหากได้มีการศึกษาสำรวจและประเมินแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว และความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ก็จะเป็นการสร้างสร้างความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต ยังจะเป็นการสร้างรายได้กับชุมชนท้องถิ่น รวมถึงเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และองค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นตราของจังหวัดตราด (Trat Creative Tourism Brand) อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเพื่อรองรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด
- 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดตราด
- 4) เพื่อประเมินศักยภาพรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาและออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดตราด
- 5) เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจังหวัดตราด ที่คำนึงถึงมาตรฐาน ความเชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ กำหนดพื้นที่ศึกษาครอบคลุม 5 อำเภอที่ตั้งอยู่บนฝั่งของจังหวัดตราด ได้แก่ อำเภอเมืองตราด อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ และอำเภอแหลมงอบ ทั้งนี้ไม่รวมอำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด

ขอบเขตด้านประชากร ในส่วนของการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กำหนดขอบเขตด้านประชากร คือ นักท่องเที่ยวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายใน 5 อำเภอในเขตพื้นที่ในจังหวัดตราดระหว่างเดือนธันวาคม 2557 – มีนาคม 2558 และชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขต 5 อำเภอในจังหวัดตราดเฉพาะบนบก ทั้งนี้ไม่รวมนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในอำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด

ขอบเขตด้านเนื้อหา ดำเนินการวิจัยใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่

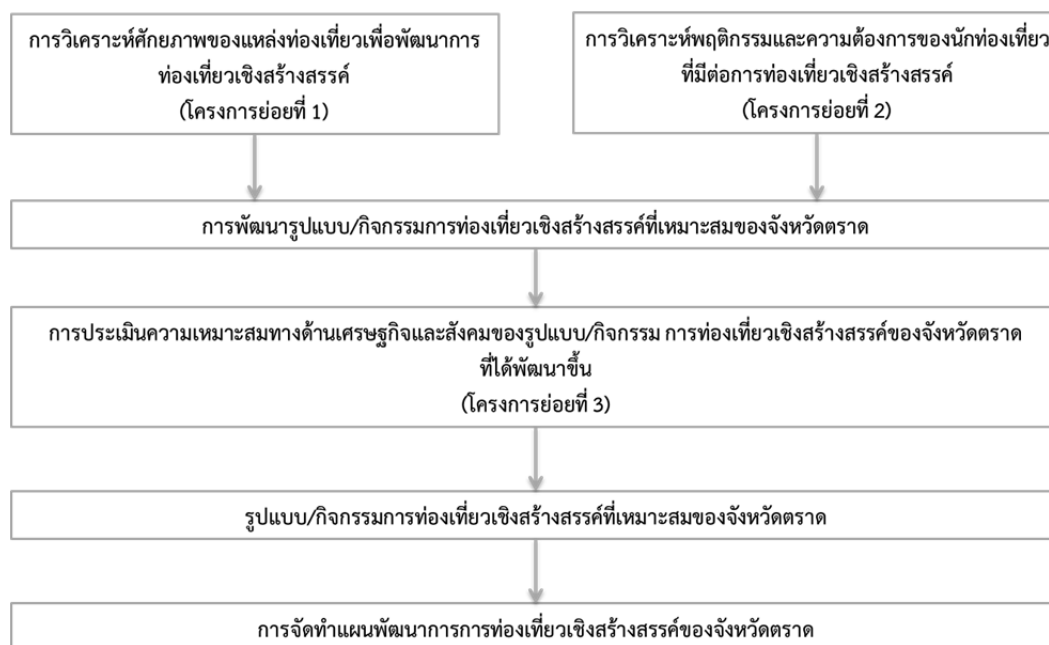
ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันว่ามีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในด้านต่างๆ ต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวของจังหวัดตราดซึ่งรวมถึงบริบทของชุมชนท้องถิ่นที่มีความพร้อมมากน้อยเพียงใดจะพัฒนาไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (โครงการย่อยที่ 1)

ส่วนที่ 2 เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดตราด จึงมีความจำเป็นในการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ต่อแหล่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อในการนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบแหล่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยว (โครงการย่อยที่ 2)

ส่วนที่ 3 เป็นการศึกษาเพื่อประเมินว่ารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดตราดในด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นตราของจังหวัดตราด (โครงการย่อยที่ 3)

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยของแผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด” มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กระบวนการดำเนินการวิจัยของแผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด”

2. สรุปผลการดำเนินงาน

2.1 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตราดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากผลการประเมินศักยภาพการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 32 แห่ง พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง จำนวน 12 แห่ง ศักยภาพปานกลาง 9 แห่ง และศักยภาพต่ำ 12 แห่ง ดังนี้

- กลุ่มที่มีศักยภาพสูง มี 12 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติหาดทรายดำ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยแร่ บ้านน้ำเชี่ยว-แหลมงอบ ชุมชนรักษ์คลองบางพระ วัดท่าโสม บ้านช้างทุน ชุมชนยายม่อม พิพิธภัณฑ์สถานเมืองตราด วัดบุปผาราม ชุมชนบ้านท่าระแนะ สวนผลไม้อำเภอเขาสมิง และ ชุมชนแหลมเทียน
- กลุ่มที่มีศักยภาพปานกลาง จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ หาดราษการุณย์ และอุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว ชุมชนไม้รูด ชุมชนพลอยบ่อไร่ โรงเล้าเขาสมิง-พิพิธภัณฑ์อำเภอเขาสมิง ชุมชนแหลมกลัด ยุทธนาวิเกาเซ้าง ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด และ วัดไผ่ล้อม
- กลุ่มที่มีศักยภาพต่ำ จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ หาดบานชื่น อ่าวตาลคู่ ท่าเรือแหลมศอก ส่วนที่แคบที่สุดของประเทศไทย ศูนย์ศึกษากระบวนการนิเวศป่าชุมชนชายเลนบ้านเปร็ดโน อ่างเก็บน้ำห้วยแร่ วัดคีรีวิหาร ตลาดชายแดนบ้านหาดเล็ก วัดสลัก วัดเมืองเก่าแสนตุ้ม-โบราณสถานเขาโต๊ะไม้ และ โครงการหมู่บ้านทัพบกสยาม 01

จากผลการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา สรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่ตั้งอยู่บนฝั่งในจังหวัดตราดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีชื่อเสียงในระดับพื้นที่ โดยภาพรวมยังมีจุดดึงดูดที่ไม่เด่นชัด ศักยภาพของพื้นที่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งในจังหวัดตราดอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความหลากหลายของวิถีวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายเชื้อชาติที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองตราด และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เมืองตราดกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์การเมือง ถือเป็นจุดเด่นและสิ่งดึงดูดใจที่สามารถสร้างเรื่องราวการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองตราดได้ รวมถึงชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง และมีความเอาใจใส่ในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่น ถึงแม้ว่าวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนบางส่วนมีการปรุงแต่ง เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ก็ยังปรากฏวิถีชีวิตดั้งเดิมให้เห็นอยู่บ้าง นอกจากนี้ชุมชนท้องถิ่นหลายพื้นที่ก็ได้รับรางวัลการท่องเที่ยวระดับชาติ เช่น กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยแร่ ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว

3. ทรพยากรป่าชายเลนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศของจังหวัดตราดที่มีที่ราบชายฝั่งทะเลที่มีป่าชายเลนอันอุดม

สมบูรณ์ขึ้นตลอดแนว และเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุดในภาคตะวันออก โดยเฉพาะหาดทรายดำ ซึ่งเป็นหาดทรายดำแห่งเดียวในประเทศไทย และ เป็นหาดทรายดำ 1 ใน 5 แห่งของโลกเท่านั้น นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นจังหวัดตราดส่วนใหญ่ก็มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่าชายเลน ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง เช่น หาดราษการุณย์ หาดบานชื่น อ่าวตาลคู่ ก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวท้องถิ่นของ จังหวัดตราดที่ต้องการประกอบกิจกรรมทางทะเล แต่ไม่ต้องการเดินทางไปยังหมู่เกาะต่างๆ ในท้องทะเลตราด

4. แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ สามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่อย่างไรก็ตาม ในบางเส้นทางต้องมีการดำเนินการซ่อมแซมพื้นผิวถนน รวมทั้งติดตั้งป้ายบอกทางที่ชัดเจน และมีข้อมูล ชื่อสถานที่ ทิศทาง และระยะทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านการขนส่งสาธารณะ เป็นข้อจำกัดสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มียานพาหนะเป็นของตนเอง

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนด้วยการท่องเที่ยว ยังเป็นประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน และเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษา

6. โดยภาพรวมแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตราด มีปัญหาหลักในเรื่องของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ปัญหาหลักได้แก่ ความไม่เพียงพอและความไม่พร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก ขาดการบูรณะซ่อมแซมสิ่งอำนวยความสะดวกให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ รวมถึงปัญหาการรักษาความสะอาดให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ตลอดเวลา

7. ยังไม่มีการศึกษาและการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในอนาคต โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.2 รูปแบบ/กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับจังหวัดตราด

จากผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว สามารถออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 3 กลุ่มกิจกรรมหลัก ได้แก่

1. กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เส้นทาง“เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใน theme นี้ เป็นการประยุกต์แนวคิด cultural heritage tourism กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของนักท่องเที่ยว (using creativity as a background for tourism) ประสบการณ์เกิดจากการเที่ยวชม และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองตราด เป็น theme หลักของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมหลักเป็นการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ยุคต่างๆ ใช้ระยะเวลาท่องเที่ยวตามเส้นทางนี้ ครึ่งวัน - 1 วัน (one-day trip) แหล่งท่องเที่ยวสำหรับกิจกรรมในเส้นทางนี้เน้นแหล่งโบราณสถานในตัวเมืองเป็นหลัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รวบรวมเรื่องราวต่างๆ ของประวัติศาสตร์เมืองตราด และรากเหง้าวัฒนธรรมของชาวตราดไว้ โดยนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 5 จุด ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานเมืองตราด วัดบุปผาราม เรซิดังค์มอลล์ ชุมชนรักษ์คลองบางพระ และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด

2. กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เส้นทาง “ชุมชนสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวตราด” รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใน theme นี้ เป็นการประยุกต์แนวคิด community-based tourism กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวออกมาในรูปของ การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของนักท่องเที่ยว (using creativity as a background for tourism) และใช้การสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (using creativity as a tourist activity) โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ การเรียนรู้ (learning) การลิ้มลอง (testing) การเยี่ยมชม (seeing) และการซื้อของ/จับจ่ายใช้สอย (buying) โดยเน้นการทำกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเป็นหลัก โดยแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวครั้งนี้ เน้นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดตราด จากการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชนในจังหวัดตราด พบว่าในจังหวัดตราดมีชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และท่องเที่ยว ที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่น่าสนใจ และได้รับรางวัลในระดับภูมิภาคและระดับชาติหลายแห่งด้วยกัน ได้แก่ ชุมชนบ้านห้วยแร่ (กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยแร่) ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนบ้านยายม่อม ชุมชนบ้านช้างทุน ชุมชนบ้านท่าระแนะ และชุมชนแหลมเทียน โดยแต่ละชุมชนมีลักษณะเด่นและความน่าสนใจของประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนได้ตามความสนใจของนักท่องเที่ยว

3. กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เส้นทาง “อาหารการกิน เยือนถิ่นผลไม้รสเลิศ” รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใน theme นี้ นำเสนอใน 2 รูปแบบ 1) เป็นการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยประยุกต์แนวคิด การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสชีวิตชาวสวนผลไม้ เน้นผลไม้เพื่อสุขภาพ ปลอดภัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกประกอบกิจกรรมได้หลากหลายตามระดับความสนใจ เช่น แวะซื้อผลไม้จากสวนของเกษตรกรโดยตรง เรียนรู้การเก็บผลไม้จากเกษตรกร เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับสวนผลไม้ในจังหวัดตราดจัดขึ้น เพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวน และ 2) การท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมความเป็นเอกลักษณ์ของอาหาร (gastronomic tourism/culinary tourism) กับกิจกรรมเที่ยวไปชิมไป กับ “ขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นถิ่น” เมืองตราด ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในเรื่องของความเป็นเอกลักษณ์ของอาหารการกิน และชื่นชอบในการรับประทานอาหารพื้นบ้าน สำหรับกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน theme นี้ มีความหลากหลาย ทั้งในกลุ่มของมรดกทางวัฒนธรรม เทศกาลประเพณี กิจกรรมประจำปี สวนผลไม้ วิถีชีวิต และชุมชนต่างๆ ที่มีเอกลักษณ์ของอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ สวนผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดตราด ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว (อำเภอแหลมงอบ) ชุมชนบ้านห้วยแร่ ชุมชนบ้านแหลมเทียน ชุมชนบ้านท่าระแนะ ตลาดสดเมืองตราด (อำเภอเมืองตราด)

2.3 การศึกษาข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด

2.3.1 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด

ผลการศึกษาข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57) มีอายุระหว่าง 25-45 ปี (ร้อยละ 60.58) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 37.96) มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาทต่อคนต่อเดือน (ร้อยละ 47.45) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการเดินทาง คือการสอบถามข้อมูลจากบุคคลในครอบครัวหรือเพื่อน (ร้อยละ 59.49) รองลงมาคือ Internet หรือเว็บไซต์ (ร้อยละ 53.65) เคยเดินทางมา จังหวัดตราดมากกว่าหนึ่งครั้ง และจะเดินทางมาอีกในอนาคต จุดเด่นของจังหวัดตราดคือทัศนียภาพ ประวัติศาสตร์อันโดดเด่น และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดตราดมากที่สุด ด้านทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักท่องเที่ยวเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการเน้นคุณค่าของชุมชนของแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 97.45) รองลงมาคือ การศึกษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 97.08) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนเจ้าของพื้นที่ (ร้อยละ 92.34) เป็นการเดินทางเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ (ร้อยละ 90.15)

2.3.2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้นำเสนอ

จากการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 44 รายการจาก 12 แหล่งท่องเที่ยว ผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งหมด 573 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.70) อายุระหว่าง 25-45 ปี (ร้อยละ 53.50) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 53.13) มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาทต่อคนต่อเดือน (ร้อยละ 47.73)

ผลการวิจัยเพื่อประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น ในทัศนะของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้มาเยือนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น โดยผู้มาเยือนระบุว่า พึงพอใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเภทที่ไม่ต้องใช้ระยะเวลานานซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยส่วนที่ 1 ที่ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การชื่นชมธรรมชาติหมู่เกาะต่าง ๆ ของทะเลตราด โดยเฉพาะเกาะช้าง ณ บริเวณสุดแผ่นดินตะวันออก ประภาคารแหลมงอบ (กระโจมไฟ) โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเภท ชื่นชมธรรมชาติหาดทรายดำแห่งเดียวในสยาม และเป็น 1 ใน 5 ของโลก และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเภทล่องเรือชมธรรมชาติป่าชายเลน ตกปลาน้ำตื้น ล่องเรือดูปู้ามดาบ ดูนกชายเลน ณ ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังไม่ลึกซึ้ง และมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความหมายใกล้เคียงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แม้ว่าจะมีการ

ระบุนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแบบสอบถามอย่างชัดเจนแล้วก็ตาม ดังนั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดดำเนินไปอย่างมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน จำเป็นที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์รูปลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และให้ความรู้แก่ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว และบุคคลทั่วไป ให้เข้าใจถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.4 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วย CIPP Model

การประเมินด้านบริบท แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ รวมทั้งเป้าหมายในการพัฒนาของจังหวัด ที่มุ่งเน้นการพัฒนาโดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ

การประเมินปัจจัยเข้า แสดงให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาเฉพาะทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ถูกคัดเลือกมานั้นมีศักยภาพในระดับสูง แต่สิ่งที่ทำให้การนำทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพก็คือในเรื่องของการขาดแคลนบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัด รวมทั้ง การที่ศักยภาพทางด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างต่ำ

การประเมินกระบวนการ พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นภายในจังหวัดตราดนั้น ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่ค่อนข้างสูง ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับและเป็นไปตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ตกอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่ากังวล คือ การกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อีกทั้งในประเด็นของการติดตามและประเมินผลกระทบ และการควบคุมผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ยังอยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก

การประเมินผลผลิต พบว่า พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด ได้ส่งผลให้การท่องเที่ยวภายในตัวเมืองตราดเติบโตขึ้นโดยคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้พัฒนาขึ้นประมาณ 373,623 คน และก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในชุมชนเพิ่มขึ้นประมาณ 56,176,238 บาทต่อปี ซึ่งตัวชี้วัดทั้งสองนับได้ว่าเป็นตัวสะท้อนถึงความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

3. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตราด

3.1 SWOT and TOWS Analysis ของการท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ภายในจังหวัดตราด

		ปัจจัยภายใน	
		จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weakness : W)
TOWS ANALYSIS		S1 ศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ภายใน จังหวัดตราดอยู่ในระดับสูง S2 ชุมชนมีความต้องการเข้าร่วมใน การพัฒนากองท่องเที่ยว	W1 ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่ง ท่องเที่ยวงภายในจังหวัด W2 การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวง ค่อนข้างลำบาก W3 ขาดการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ W4 การกระจายผลประโยชน์จาก การท่องเที่ยวงยังไม่ทั่วถึง W5 กิจกรรมการท่องเที่ยวงไม่ สามารถส่งมอบประสบการณ์ การท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ได้ อย่างเต็มที่ W6 การขาดแคลนบุคลากรด้านการ ท่องเที่ยวง
ปัจจัยภายนอก	โอกาส (Opportunities : O) O1 การขยายตัวของกองท่องเที่ยวของ จังหวัดตราด O2 การสนับสนุนการท่องเที่ยวงภายใน จังหวัดตราดของภาครัฐ	พัฒนากองท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์	- ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ - พัฒนาบุคลากรการ ท่องเที่ยวง
	อุปสรรค (Threats : T) T1 แหล่งท่องเที่ยวงที่เป็นที่สนใจของ นักท่องเที่ยวงไม่ได้อยู่บนบก T2 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวงที่ เน้นการท่องเที่ยวงที่ไม่ได้อยู่บนบก T3 การเสื่อมโทรมของทรัพยากรการ ท่องเที่ยวง T4 นักท่องเที่ยวงยังคงมีความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ น้อย	บริหารจัดการการท่องเที่ยวง แบบมีส่วนร่วม	ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวง เชิงสร้างสรรค์

3.2 ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดทำให้สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตราด

“ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เรียนรู้วัฒนธรรม แบ่งปันประสบการณ์ ท่องเที่ยวตราดอย่างยั่งยืน”

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดประกอบด้วยยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทั้งสิ้น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- 1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของชุมชน
- 2) การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดและพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมาย
- 3) การพัฒนาสินค้าพื้นถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ

- 1) การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลประจำแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การพัฒนาที่พักให้ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่เน้นด้านสุขภาพหรือกลุ่มผู้สูงอายุ
- 3) การพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
- 4) การยกระดับมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว
- 5) การปรับปรุงระบบการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว
- 6) การพัฒนาระบบป้ายบอกทางและระบบสื่อความหมาย
- 7) การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเชื่อมโยงเมืองกับแหล่งท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว

- 1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 2) การพัฒนาด้านภาษาต่างประเทศให้สำหรับมัคคุเทศก์และผู้ประกอบการ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

- 1) การให้ความรู้กับชุมชนและชาวบ้านในการร่วมดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน
- 2) การส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพื่อร่วมในการดูแลและบริหารการท่องเที่ยว
- 3) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว
- 4) การติดตามและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- 1) การให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยว
- 2) การพัฒนาฐานข้อมูลและเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด
- 3) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดผ่านสื่อสังคมออนไลน์

4. ความสำเร็จและความคุ้มค่าของงานวิจัย

- 1) มีฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด ซึ่งหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการการท่องเที่ยวและกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดตราด สามารถใช้ในการพิจารณาเพื่อกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับชุมชน
- 2) ได้รูปแบบเหมาะสมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด บนพื้นฐานของศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในบริบทของจังหวัดตราด
- 3) แผนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจังหวัดตราด ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- 4) คู่มือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด (ต้นฉบับที่สามารถนำไปพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์ต่อได้) สามารถนำไปประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดตราดให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

5. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

เมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย ทางคณะผู้ศึกษาได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่นำเสนอจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับจังหวัดตราด และหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการการท่องเที่ยว/กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดตราด สามารถสร้างโอกาสจากการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับจังหวัดตราด บนพื้นฐานของศักยภาพของทรัพยากร พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว และ บริบทของสังคม ชุมชน และสถานะเศรษฐกิจของจังหวัดตราด ที่จะนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด

ศ.ดร. อุทัยรัตน์ ณ นคร
สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร. แสงสรรค์ ภูมิสถาน
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร. นงลักษณ์ มโนวิไลยา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร. สมหมาย อุดมวิทิต
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดท่องเที่ยวหนึ่งที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย ด้วยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางทะเลที่โดดเด่น มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนจังหวัดตราดปีละนับล้านคน แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวของจังหวัดตราดยังคงกระจุกตัวอยู่เฉพาะการท่องเที่ยวตามหมู่เกาะ เกิดปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง เกิดความไม่สมดุลของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดตราด การส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งของจังหวัดตราดจึงเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยสร้างความหลากหลายและมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวจังหวัดตราดให้มากขึ้น โดยแผนงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับจังหวัดตราด บนพื้นฐานของ 1) ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) พฤติกรรมและความต้องการด้านท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดตราด และ 3) การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด โดยประยุกต์โมเดลการประเมินแบบซิป โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาได้แก่ 5 อำเภอที่ตั้งอยู่บนฝั่งของจังหวัดตราด (อำเภอเขาสมิง อำเภอคลองใหญ่ อำเภอบ่อไร่ อำเภอเมืองตราด และอำเภอแหลมงอบ)

จากผลการศึกษา พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตราดมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีจุดเด่นตามการรับรู้ของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ทัศนียภาพ ประวัติศาสตร์อันโดดเด่น และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยได้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” เน้นการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของจังหวัดตราด 2) เส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “ชุมชนสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวตราด” ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนที่มีความหลากหลายของจังหวัดตราด และ 3) กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “อาหารการกิน เยือนถิ่นผลไม้รสเลิศ” นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนผลไม้ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดตราด รวมทั้งลองชิมและเรียนรู้อาหารพื้นบ้านตำรับเมืองตราด

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด ได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ 3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว 4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และ 5) ยุทธศาสตร์ที่ 5 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; จังหวัดตราด

Research for Creative Tourism Pattern Development of Trat Province

Professor Uthairat Na-Nakorn, Ph.D.

Kasetsart University Research and Development Institute

Assistant Professor Sangsan Phumsathan, Ph.D.

Faculty of Forestry, Kasetsart University

Assistant Professor Nongluck Manowaluilou, Ph.D.

Faculty of Education, Kasetsart University

Sommai Udomwitid, Ph.D.

Faculty of Economics, Kasetsart University

Abstract

Trat Province is one of the famous tourist destinations of Thailand. With its beautiful marine tourism resources, each year, more than a million visitors travel to Trat Province. However, tourism in Trat is often concentrated in famous islands and coastal area, leaving limited opportunity for inland tourism destinations to benefit. In this manner, promoting creative tourism in inland tourism destinations is one of the alternative management strategies to promote and increasing value of tourism in the province. The primary objective of this research program focused on developing creative tourism patterns for Trat Province based on the potential of creative tourist destinations of Trat and the travel motivations and behavior of Thai tourists towards creative tourism. In this manner, CIPP model has been applied to evaluate creative tourism pattern of Trat Province for sustainability. This research focused on five mainland districts of Trat including Khao Saming, Khlong Yai, Bo Rai, Mueang Trat, and Laem Ngop.

The results indicated that tourism resources in study area presented the potential for creative tourism development. According to tourists' perception, the major attractions included the scenery, infamous history, and multitude of cultures differences. Three themes of creative tourism routes were proposed. The first theme was "creative historical and cultural tourism", presenting the history of Trat. The second theme related to "creative community-based tourism", encouraging tourists to participate in local activities. The third theme was named "creative gastronomic and agro-tourism", getting the experiences of fruit gardeners and local cuisine.

According to SWOT Analysis of Trat creative tourism, the strategic plan for creative tourism development of Trat Province was proposed. This strategic plan comprised of five strategies including 1) creative tourism development 2) facilities and services for tourism development 3) tourism personnel training and development 4) participatory tourism management and 5) creative tourism public relations and promotions

Key words: tourism development; creative tourism; Trat province

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย	3
กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย	4
วิธีการดำเนินงานวิจัย	6
พื้นที่ศึกษา	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	10
 บทที่ 2 ข้อค้นพบของการวิจัย	 12
การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด	12
การศึกษาข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ	15
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด	
การประเมินความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของรูปแบบ	18
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดที่ได้พัฒนาขึ้น	
 บทที่ 3 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของ	 21
จังหวัดตราด	
การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)	21
ยุทธศาสตร์ในการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด	25
 ภาคผนวก	
ภาคผนวก 1 ข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดตราด	29
ภาคผนวก 2 การประชุมนำเสนอผลงานวิจัย ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ใน	43
จังหวัดตราด วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2558	

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) นับวันจะมีบทบาทในการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศทั่วโลกมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2557) ได้รายงานว่าปัจจุบันมีกว่า 30 ประเทศทั่วโลกมีการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นจริงจัง เช่น กิจกรรมทำน้ำหอมสูตรของตนเองที่ฝรั่งเศส การทำผ้าบาติกที่บาห์ลี-อินโดนีเซีย ทำไวน์สูตรพิเศษพร้อมติดยี่ห้อตัวเองที่เคปทาวน์-แอฟริกาใต้ เรียนทำเมอแรงค์ ขนมหวานพื้นเมืองที่นิวซีแลนด์ นอกจากนี้ยังมีประเทศอื่นๆ ที่ให้ความสนใจประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกลยุทธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิ ชิลี คิวบา จอร์แดน อียิปต์ เปรู ออสเตรเลีย เวียดนาม เป็นต้น นอกจากนี้ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรือ อาเซียน (ASEAN) ยังได้กำหนดให้ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” เป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสำหรับภูมิภาคอาเซียน รวมถึงองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO) ได้ประเมินไว้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเพิ่มขึ้นจาก 21.1 ล้านคนในปี พ.ศ. 2533 เป็น 59.6 ล้านคนในปี พ.ศ.2550 และมีโอกาสที่จะเพิ่มเป็น 133.3 ล้านคนในปี พ.ศ.2563 โดยกลุ่มของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีแนวโน้มแสวงหาทิศทางกรท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (New Travel Paradigm) ที่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) แบบเดิมที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ (Sun-Sea-Sex Tourism) หรือการเยี่ยมชมวัฒนธรรมที่แปลกแตกต่าง (Cultural Tourism) ซึ่งได้รับข้อวิจารณ์ว่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและความยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทยได้กำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่มีจุดประสงค์จะสร้างมูลค่าจากสิ่งที่มีอยู่และมุ่งเน้นในการสร้างคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและสร้างประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งต่างๆผ่านรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาหรือได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถด้านแนวคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเองเข้าไปมีส่วนร่วมในวิถีทางและประสบการณ์เรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำกันอยู่เป็นประจำของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ โดยที่นักท่องเที่ยวอาสาเข้าไปทำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เป็นการสร้างสรรค์กิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นผสมผสานกับแนวคิดจินตนาการของนักท่องเที่ยวมิใช่เป็นเพียงผู้ดูหรือผู้สังเกตการณ์หรือไปปรากฏตัวในที่นั้นๆ แต่เป็นผู้มีปฏิสัมพันธ์หรือเป็นผู้มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับคนในท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นหน้าที่ของนักท่องเที่ยว ที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมรอบตัว และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดความชำนาญในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่อยู่กับชุมชนดั้งเดิม

ประเทศไทยมุ่งที่จะสร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยวเพื่อปรับโครงสร้างด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเพื่อให้สามารถรองรับพฤติกรรมกรท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ รวมถึงการมุ่งที่จะเตรียมความพร้อมด้านสถานที่เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเมื่อมีการเปิดตลาดอาเซียนในปี 2558 อีกทั้งยังเป็นการปรับรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพเพื่อรองรับตลาดโดยเน้นที่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

และประสบการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น โดยปัจจุบันนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เริ่มเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อทำความเข้าใจบริบทของสังคมชนบทมากขึ้น โดยส่วนใหญ่ต้องการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบใหม่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวแบบเดิม ดังนั้น รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสกับชุมชนในอันที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนแบบยั่งยืนโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างมุ่งมั่นตั้งใจในวิถีทางและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยในปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการคัดเลือกชุมชนต้นแบบจำนวน 20 ชุมชนจาก 5 ภูมิภาคทั่วประเทศ เช่น กลุ่มโฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี กับกิจกรรมการปั่นหม้อเขียนสีลายบ้านเชียง ชุมชนหมู่บ้านผ้าไหมบ้านต๋อน จังหวัดชัยภูมิ ที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้การทำผ้าไหมครบวงจร ชุมชนคุ้มโฮงเหนือ วัดฟ้าหยาด จังหวัดยโสธร สอนการร้อยมาลัยข้าวตอก ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัฒนธรรมหนองห้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ เรียนรู้การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ โรงเรียนฝึกควาญช้างบ้านช้างไทย แม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวสามารถมาเรียนรู้และฝึกเป็นควาญช้าง กลุ่มหัตถศิลป์แกะภาพหนังเมืองลุง จังหวัดพัทลุง เรียนรู้การแกะตัวหนังตะลุง ชุมชนบ้านเกาะกลาง จังหวัดกระบี่ กับกิจกรรมเรียนรู้การทำเรือหัวโทงจำลอง ชุมชนวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ จังหวัดสมุทรสงคราม กับกิจกรรมเรียนรู้การทำน้ำตาลมะพร้าว ชุมชนบ้านหนองกระทุ่มไร่คุณมน จังหวัดกาญจนบุรี กับกิจกรรมการเก็บข้าวโพดหวานในไร่ การแปรรูปข้าวโพดหวานและการทำลูกประคบงาดำบด เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557) อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวอีกหลายแห่งของประเทศไทยยังมีศักยภาพที่จะสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดท่องเที่ยวหนึ่งที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย เนื่องจากมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล มีหาดทรายขาวและแนวปะการังน้ำตื้นที่สมบูรณ์ รวมถึงเกาะน้อยใหญ่ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ เกาะช้าง เกาะกูด และเกาะหมาก เป็นต้น นอกจากนี้ จังหวัดตราดยังมีเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่สำคัญตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จนถึงในสมัยรัตนโกสินทร์รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งยังมีร่องรอยประวัติศาสตร์เหล่านี้คงเหลือให้ศึกษาและเรียนรู้ ประเพณี ภูมิปัญญาดั้งเดิม ลักษณะวิถีชีวิตที่สงบเรียบง่ายของชุมชนเก่าแก่และความหลากหลายของชนชาติ ได้แก่ ชนชาติของ ชนชาติญวน ชนชาติจีน ชนชาติแขก และชนชาติกุ่มลา หรือไทยใหญ่ ส่งผลให้จังหวัดตราดมีวัฒนธรรมที่ผสมผสาน และสะท้อนออกมาในรูปของสำเนียงภาษาพูดที่มีความเป็นเอกลักษณ์ แตกต่างไปจากคนไทยภาคกลางทั่วไป ตัวอย่างเช่น อำเภอเมืองตราด เป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน อำเภอแหลมงอบ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิตของชาวบ้านกับปายายเลน วิถีชีวิตชาวประมง เป็นต้น โดยในช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2554 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาจังหวัดตราดจำนวนเพิ่มจาก 7.01 แสนคน เป็น 1.04 ล้านคน โดยส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวไทยมากกว่าชาวต่างประเทศ สำหรับรายได้การท่องเที่ยวของจังหวัดตราดในช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2554 มีมูลค่าเท่ากับ 3.895 และ 7.498 พันล้านบาท ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) แสดงให้เห็นถึงอัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดตราด อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวของจังหวัดตราดยังคงกระจุกตัวอยู่เฉพาะการท่องเที่ยวตามหมู่เกาะต่างๆ จึงทำให้ในฤดูกาลที่ท่องเที่ยวเกิดปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง ปัญหาขยะและมลพิษอันเกิดจากนักท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจนเกินขีดความสามารถในการรองรับ การกระจุกตัวของรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว การหลั่งไหลเข้ามาหางานทำของคนต่างถิ่นและแรงงานต่างด้าว เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ไม่สมดุลของจังหวัดตราด การ

พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตราดนอกเหนือจากทางทะเล โดยเฉพาะบนฝั่ง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะได้รับการดำเนินการเพื่อช่วยกระจายให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และการเพิ่มมูลค่าของการท่องเที่ยว เนื่องจากจังหวัดตราดยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตชุมชนบนฝั่งอยู่อีกหลายแห่ง โดยเฉพาะวิถีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ประมง และป่าไม้ และสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ท่องเที่ยวบนฝั่งจังหวัดตราดยังไม่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนจังหวัดตราดมากนัก เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ การปรุงแต่งเรื่องราว สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความน่าสนใจ ตลอดจนขาดการสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว

แผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด” จึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะช่วยสร้างความหลากหลายและมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวจังหวัดตราดให้มากขึ้น ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวในจังหวัดตราดยังมีอยู่เพียงไม่กี่แห่ง เช่น การทำหมวกงอบด้วยใบจาก การทำสบู่จากมังคุดสามน้ำ เป็นต้น ซึ่งหากได้มีการศึกษา สำรวจและประเมินแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว และความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ก็จะเป็นการสร้างสร้างความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต ยังจะเป็นการสร้างรายได้กับชุมชนท้องถิ่น รวมถึงเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และองค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นตราของจังหวัดตราด (Trat Creative Tourism Brand) อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเพื่อรองรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด
- 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดตราด
- 4) เพื่อประเมินศักยภาพรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาและออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดตราด
- 5) เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจังหวัดตราด ที่คำนึงถึงมาตรฐาน ความเชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ

1.3 กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย

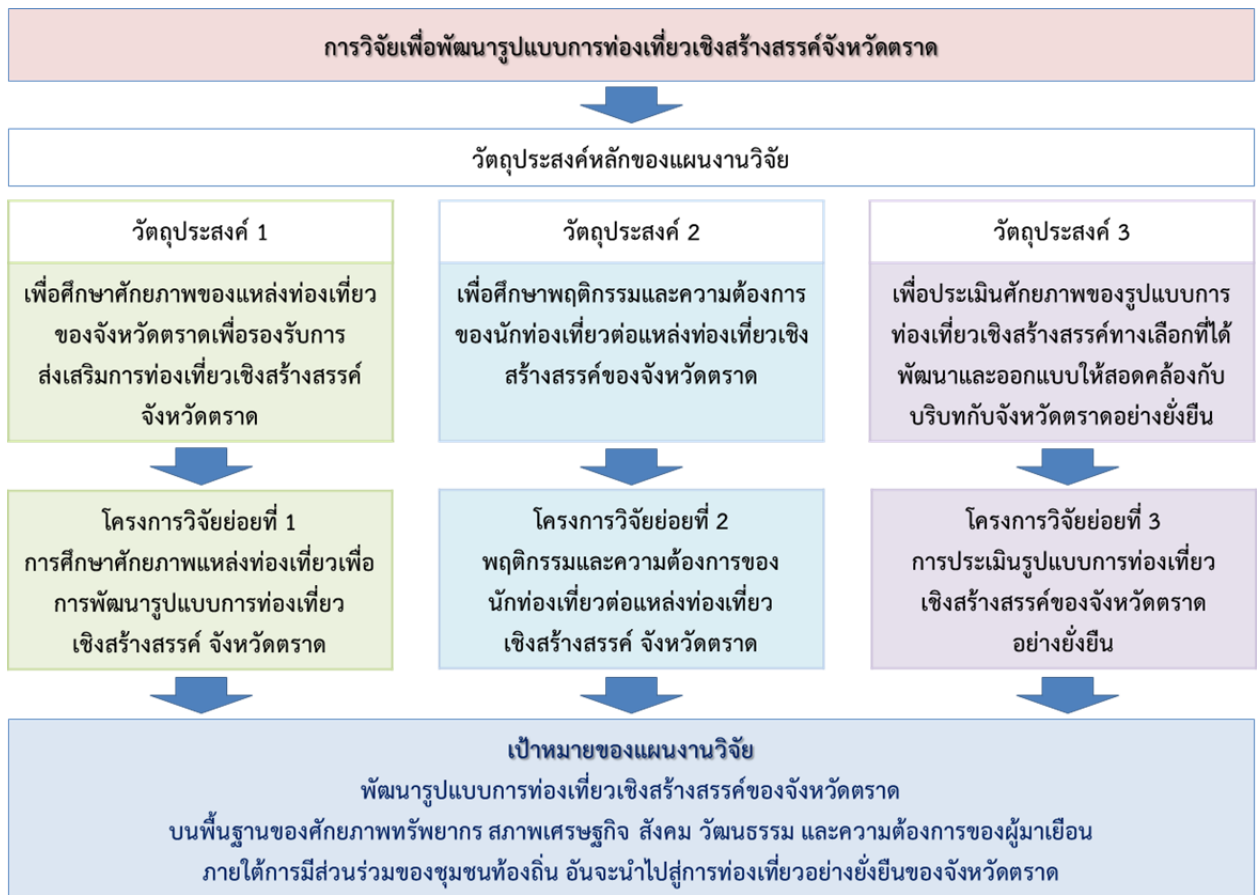
แผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด” มีเป้าหมายงานวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดตราด ทั้งในส่วนของทรัพยากรการท่องเที่ยว พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว และสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของจังหวัดตราด โดยในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวนั้น มีการศึกษาวิจัยใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันว่ามีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในด้านต่างๆ ต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวของจังหวัดตราดซึ่งรวมถึงบริบทของชุมชนท้องถิ่นที่มีความพร้อมมากน้อยเพียงใดจะพัฒนาไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (โครงการย่อยที่ 1)

ส่วนที่ 2 เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดตราด จึงมีความจำเป็นศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ได้ข้อมูลในการนำมาพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยว (โครงการย่อยที่ 2)

ส่วนที่ 3 เป็นการศึกษาเพื่อประเมินว่ารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดตราดในด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นตราของจังหวัดตราด (โครงการย่อยที่ 3)

กรอบแนวคิดการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด นำเสนอในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด”

1.4 วิธีการดำเนินงานวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยของแผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด” มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 กระบวนการดำเนินการวิจัยของแผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด”

ส่วนที่ 1 การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด

1. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งของจังหวัดตราด

- 1) รวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งของจังหวัดตราด จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดตราด นิตยสารการท่องเที่ยว แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสารสนเทศ รวมถึงการสอบถามข้อมูลจากนักท่องเที่ยว
- 2) ลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยว (on-site survey)
- 3) จัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งของจังหวัดตราด

2. การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- 1) กำหนดตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของกรอบแนวคิดต่างๆ ได้แก่ 1) ขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) ทรัพยากรในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4) แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 5) เกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยจำแนกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว 2 ประเภท ได้แก่ ตัวชี้วัดสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ ตัวชี้วัดสำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชน วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และเกณฑ์ในการประเมิน จำแนกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว ออกเป็น 2 กลุ่มตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ประกอบด้วยตัวชี้วัดด้านศักยภาพของพื้นที่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและผลกระทบ) และตัวชี้วัดสำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชน วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต (ประกอบด้วยตัวชี้วัดด้านศักยภาพของพื้นที่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการและรองรับการท่องเที่ยว)
- 2) ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาตามตัวชี้วัดและเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด โดยใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ได้พัฒนาขึ้น
- 3) จัดลำดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามค่าคะแนนที่ได้

3. นำเสนอแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด

- 1) วิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับจังหวัดตราดจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตราดและ การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ร่วมกับการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และคนในชุมชน
- 2) นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด ในการประชุมนำเสนอรายงานความก้าวหน้าและการประชุมนำเสนอผลการศึกษา เพื่อให้ประชาคมชาวตราด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ร่วมเสนอแนะข้อคิดเห็น จากนั้นได้ปรับปรุงกิจกรรมและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่เหมาะสมกับจังหวัดตราดมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงข้อคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์จริง

ส่วนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด

1. การศึกษาข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด

- 1) รวบรวมข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย แรงจูงใจ ทัศนคติ ความต้องการ รูปแบบของการท่องเที่ยวลักษณะต่าง ๆ กิจกรรม

- การเดินทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวไทยสนใจ และแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจ รวมถึงการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดตราดจากนักท่องเที่ยว
- 2) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยว (on-site survey) กับนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 274 ตัวอย่าง
 - 3) วิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด

2. การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น

- 1) นำรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ได้จากโครงการย่อยที่ 1 ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตราดมาพัฒนาแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดที่พัฒนาขึ้น
- 2) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยว (on-site survey) โดยใช้แบบสอบถาม กับนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 573 ตัวอย่าง
- 3) วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น

ส่วนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมด้านเศรษฐกิจและสังคมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- 1) ประเมินความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดที่ได้พัฒนาขึ้น โดยประยุกต์ใช้แบบจำลอง CIPP และตัวชี้วัดต่างๆ ที่ได้คัดเลือกขึ้นมาเพื่อใช้ในการประเมินความเหมาะสม โดยมีขั้นตอนในการประเมินโดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ รวมทั้งผลการศึกษาทั้งจากโครงการย่อยที่ 1 และโครงการย่อยที่ 2 มาประเมินผ่านตัวชี้วัดทางด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้พัฒนาขึ้น
- 2) บูรณาการผลการศึกษาทั้งหมดทั้งจากโครงการย่อยที่ 1 และโครงการย่อยที่ 2 และผลการประเมินที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดตราด สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยว รวมทั้งสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดตราด

ส่วนที่ 4 การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด

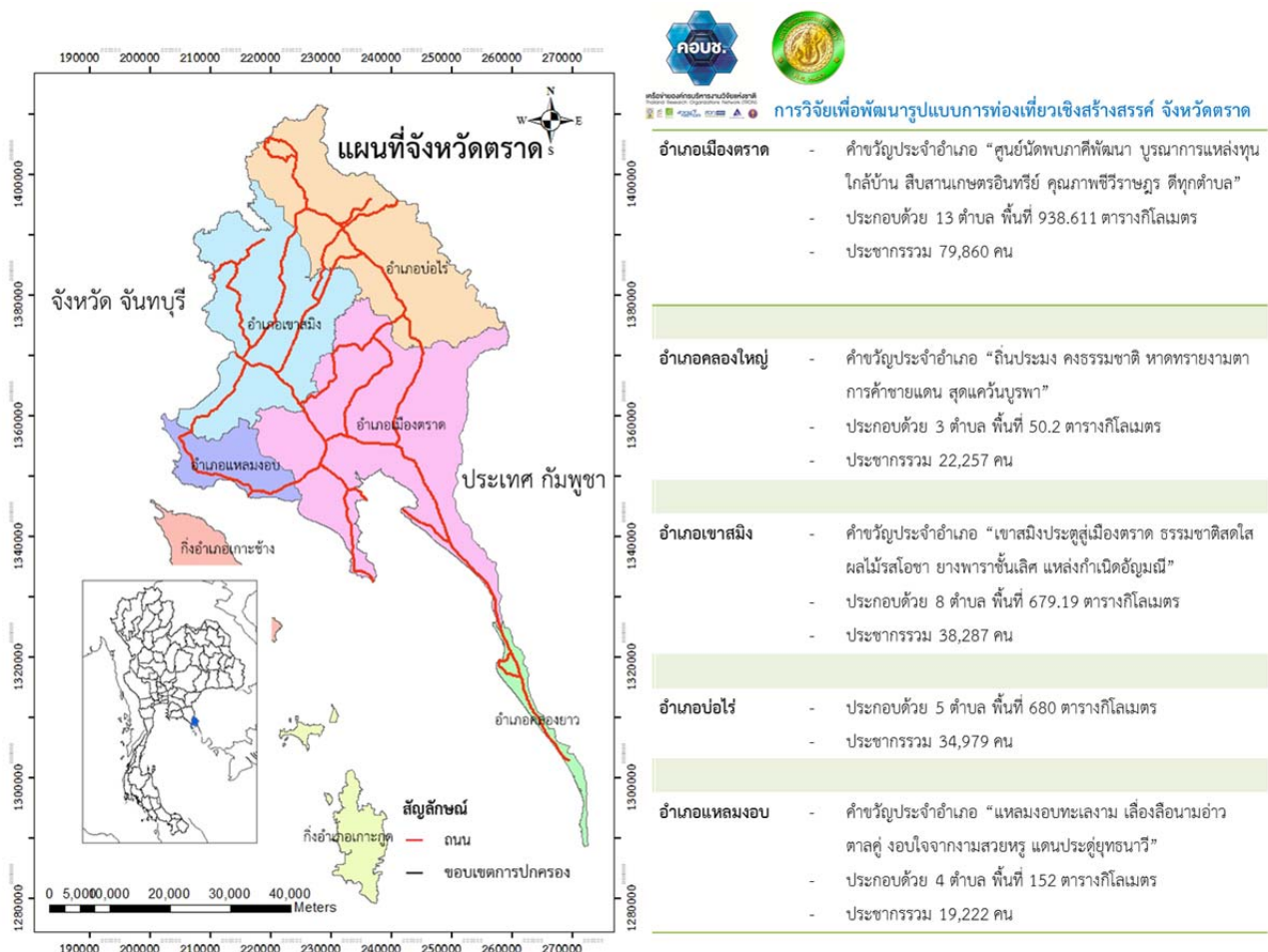
ทำการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตราดบนพื้นฐานผลการศึกษาของโครงการวิจัยย่อยในแผนงานวิจัย ทั้ง 3 โครงการ ได้แก่

- 1) โครงการวิจัย “การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด”
- 2) โครงการวิจัย “พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด”

3) โครงการวิจัย “การประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดอย่างยั่งยืน โดยการนำเอาผลการศึกษาของทั้ง 3 โครงการวิจัยบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราด และการกำหนด ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดต่อไป

1.5 พื้นที่ศึกษา

แผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด” กำหนดพื้นที่ ศึกษาครอบคลุม 5 อำเภอที่ตั้งอยู่บนฝั่งของจังหวัดตราด ได้แก่ อำเภอเมืองตราด อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ และอำเภอแหลมงอบ (ภาพที่ 4) ทั้งนี้ไม่รวมอำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด

ภาพที่ 4 พื้นที่ศึกษา อำเภอเมืองตราด อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ และอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

ที่มา แผนพัฒนาจังหวัดตราด พ.ศ. 2557-2560 (สำนักงานจังหวัดตราด, 2556)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) มีฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด ซึ่งหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการการท่องเที่ยวและกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดตราด สามารถใช้ในการพิจารณาเพื่อกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับชุมชน
- 2) ได้รูปแบบเหมาะสมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด บนพื้นฐานของศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในบริบทของจังหวัดตราด
- 3) แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจังหวัดตราด ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- 4) คู่มือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด (ต้นฉบับที่สามารถนำไปพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์ต่อได้) สามารถนำไปประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดตราดให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

“การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นฐาน และใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวนำ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนเข้าไปมีส่วนร่วมสร้างประสบการณ์เรียนรู้และกิจกรรมร่วมกับคนในท้องถิ่น ผสมผสานกับแนวคิด จินตนาการของนักท่องเที่ยว ที่สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ผ่านการ “ลงมือทำ มีส่วนร่วม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในท้องถิ่น”

“ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” หมายถึง คุณลักษณะพื้นฐานของทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลให้แต่ละแหล่งเหมาะต่อการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะและระดับที่แตกต่างกัน

“การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” หมายถึง กระบวนการที่ทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่กำหนดไว้ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ ตามคุณลักษณะหรือศักยภาพของพื้นที่ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนในพื้นที่ บนพื้นฐานความคิดที่สร้างสรรค์

“กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ ศึกษา ลงมือปฏิบัติ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ มีสาระ หรือความโดดเด่นทางวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจหรืออยากเข้าร่วม ชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมจำเป็นต้องตระหนักถึงศักยภาพในการนำหรือจัดกิจกรรมดังกล่าวด้วย เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหรือข้ามวัฒนธรรม

“พฤติกรรมนักท่องเที่ยว” หมายถึง การกระทำทุกอย่างของนักท่องเที่ยวไม่ว่าการกระทำนั้น นักท่องเที่ยวจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม และบุคคลอื่นจะสังเกตการกระทำนั้นได้หรือไม่ก็ตามก็เพื่อมุ่งตอบสนอง สิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง โดยพฤติกรรมภายนอกของนักท่องเที่ยว (Tourist's Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสังเกตได้โดยอาศัยประสาทสัมผัส พฤติกรรมภายในของนักท่องเที่ยว (Tourist's Covert Behavior) เป็นการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกายรวมทั้งความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ที่ถูกควบคุมอยู่ภายในจะมีความสัมพันธ์กัน โดยพฤติกรรมภายในจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก เป็นส่วนใหญ่

“ทัศนคติ” หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกของบุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจาก ประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมอันมีแนวโน้มที่จะให้บุคคลแสดงปฏิกิริยา และกระทำต่อสิ่งนั้น ๆ ในทาง สนับสนุนหรือปฏิเสธ ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน การที่จะรู้ถึงทัศนคติของบุคคลใด บุคคลหนึ่งได้ต้องใช้วิธีตีความหรือแปลความหมายจากการแสดงออกของการกระทำ

“แรงจูงใจ” หมายถึง ตัวกระตุ้นอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะส่งผลให้บุคคลมีความพยายาม และยับยั้ง เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวที่มีเป้าหมาย ชัดเจน เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นบางอย่างของการท่องเที่ยว พฤติกรรมที่มีเป้าหมายนี้จะมีแรงจูงใจ เป็นตัวผลักดันร่วมด้วย จึงส่งเสริมเร่งเร้าหรือกระตุ้นให้บุคคลเดินทางท่องเที่ยวและยังมีอิทธิพลที่ทำให้แต่ละ บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันในด้านพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและการบริการการท่องเที่ยว และพฤติกรรม ทางสังคม เพื่อสนองความต้องการของตนเอง

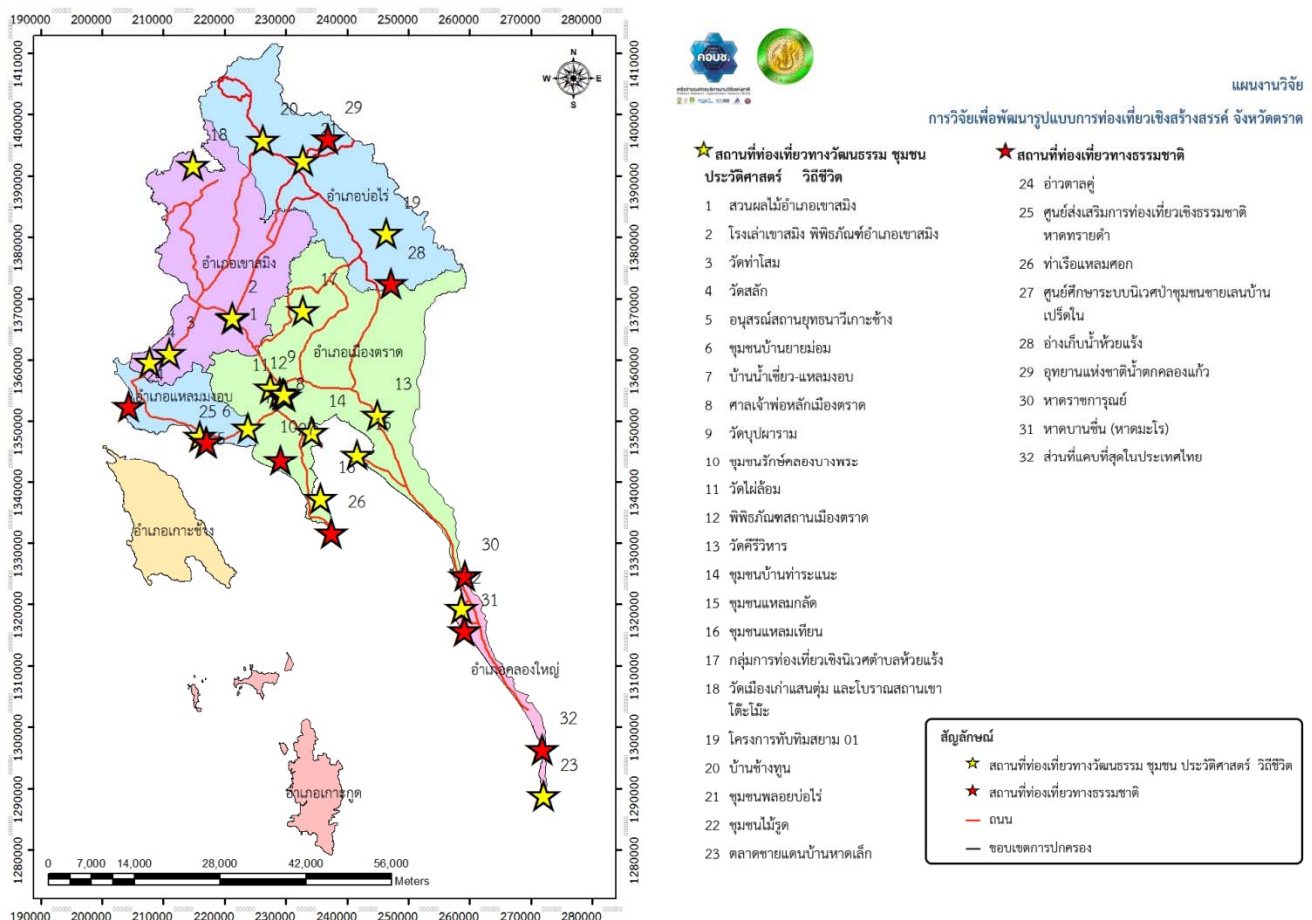
“ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” หมายถึง ความรู้สึก ความพอใจ การรับรู้ หรือความสนใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนบกของจังหวัดตราด

บทที่ 2 ข้อค้นพบของการวิจัย

2.1 การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด

การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งของจังหวัดตราด

จากการรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งของจังหวัดตราด จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดตราด นิตยสารการท่องเที่ยว แผนที่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสารสนเทศ รวมถึงการสอบถามข้อมูลจากนักท่องเที่ยว พบรายการแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 39 แห่ง แต่สำรวจพบจริงเพียง 32 แห่ง (สำรวจไม่พบ ปิดกิจการ และไม่สามารถเข้าไปสำรวจได้ จำนวน 7 แห่ง) เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเขาสมิง 4 แห่ง อำเภอลองใหญ่ 5 แห่ง อำเภอบ่อไร่ 5 แห่ง อำเภอเมืองตราด 13 แห่ง และอำเภอแหลมงอบ 5 แห่ง โดยจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 9 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชน วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต จำนวน 23 แห่ง (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 แผนที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเขาสมิง อำเภอลองใหญ่ อำเภอบ่อไร่ อำเภอเมืองตราด และอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 32 แห่ง พบว่าไม่มีแหล่งท่องเที่ยวใดที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับศักยภาพสูงมาก (ค่าคะแนน 4.01 – 5.00) และระดับศักยภาพต่ำมาก (ค่าคะแนน น้อยกว่า 1.00) โดยทั้ง 32 แห่ง สามารถจำแนกแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพ ได้ 3 กลุ่ม ได้แก่

- *กลุ่มที่มีศักยภาพสูง* (ค่าคะแนน 3.01 – 4.00) จำนวน 12 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติหาดทรายดำ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยแร่ บ้านน้ำเขียว-แหลมออบ ชุมชนรักษ์คลองบางพระ วัดท่าโสม บ้านช้างทูน ชุมชนยายม่อม พิพิธภัณฑ์สถานเมืองตราด วัดบุปผาราม ชุมชนบ้านท่าระแนะ สวนผลไม้ และ ชุมชนแหลมเทียน
- *กลุ่มที่มีศักยภาพปานกลาง* จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ หาดราษการุณย์ อุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว ชุมชนไม้รูด ชุมชนพลอยบ่อไร่ โรงเล้าเขาสมิง ชุมชนแหลมกลัด ยุทธนาวิเกาะช้าง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และวัดไผ่ล้อม
- *กลุ่มที่มีศักยภาพต่ำ* (ค่าคะแนน 1.01 – 2.00) จำนวน 12 แห่ง ได้แก่ หาดบานชื่น อ่าวตาลคู่ ท่าเรือแหลมศอก ส่วนที่แคบที่สุดของประเทศไทย ศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชุมชนชายเลนบ้านเป็ดใน อ่างเก็บน้ำห้วยแร่ วัดไผ่ล้อม วัดศิริวิหาร ตลาดชายแดนบ้านหาดเล็ก วัดสลัก วัดเมืองเก่าแสนตม-โบราณสถานเขาโต๊ะโม๊ะ และ โครงการทัพบิมสยาม 01

แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด

เมื่อพิจารณาจากจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผนวกกับเครือข่ายความเชื่อมโยงของการท่องเที่ยวในพื้นที่ (เพื่อก่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น) สามารถกำหนดเค้าโครง (theme) ของ “ชุดของกิจกรรม” (set of activities) ที่สามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันได้ 3 เค้าโครง ได้แก่ 1) เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และ 2) หลากหลายวัฒนธรรม มรดกชาติพันธุ์เมืองตราด และ 3) อาหารการกิน เยือนถิ่นผลไม้รสเลิศ

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม”

แนวคิดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” ได้ความคิดมาจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของจังหวัดตราด ที่มีความเป็นมาตั้งแต่ยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ สืบเนื่องยาวนานมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จากเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีตสู่ปัจจุบัน จังหวัดตราดถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ ศึกษา จากการเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในอดีตเหล่านั้น

แหล่งท่องเที่ยวสำหรับกิจกรรมในเส้นทางนี้เน้นแหล่งโบราณสถานในตัวเมืองเป็นหลัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รวบรวมเรื่องราวต่างๆ ของประวัติศาสตร์เมืองตราดและรากเหง้าวัฒนธรรมของชาวตราดไว้ โดยนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 5 จุด ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานเมืองตราด วัดบุปผาราม เรซิดังกัมปอร์ต ชุมชนรักษ์คลองบางพระ และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด โดยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” เป็นการประยุกต์แนวคิด cultural heritage tourism กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของนักท่องเที่ยว (using creativity as a background for tourism) ประสบการณ์เกิดจากการเที่ยวชม และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองตราด เป็น theme หลักของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมหลักเป็นการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ยุคต่างๆ ใช้ระยะเวลาท่องเที่ยวตามเส้นทางนี้ ครึ่งวัน - 1 วัน (one-day trip)

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “ท่องเที่ยวชุมชนสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวตราด”

แนวคิดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “ท่องเที่ยวชุมชนสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวตราด” ได้แนวคิดมาจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของผู้คนในเมืองตราด ด้วยความที่จังหวัดตราดในอดีตเป็นเมืองท่าที่สำคัญแห่งหนึ่งในแถบชายฝั่งทะเลตะวันออก และมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้เมืองตราดนี้มีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ ทั้งชาวไทยดั้งเดิม ชาวชอง ชาวญวน ชาวจีน และชาวมุสลิมเชื้อสายเขมร มีการผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของเมืองตราดในปัจจุบัน (สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ, 2556) จังหวัดตราดถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านชาติพันธุ์และวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญแห่งหนึ่ง ที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ ศึกษา จากการเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวนี้ เน้นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดตราด จากการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชนในจังหวัดตราด พบว่าในจังหวัดตราดมีชุมชนที่เข้มแข็งสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และท่องเที่ยว ที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่น่าสนใจ และได้รับรางวัลในระดับภูมิภาคและระดับชาติหลายแห่งด้วยกัน ได้แก่ ชุมชนบ้านห้วยแร้ง (กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยแร้ง) ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนบ้านยายม่อม ชุมชนบ้านช้างทูน ชุมชนบ้านท่าระแนะ และชุมชนแหลมเทียน โดยแต่ละชุมชนมีลักษณะเด่นและความน่าสนใจของประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนได้ตามความสนใจของนักท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มนี้ เหมาะกับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นของชาวตราด โดยการที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนชุมชนนั้นๆ และเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เป็นการประยุกต์แนวคิดของ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (ethnic tourism) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community-based tourism) และ โฮมสเตย์ (home stay) ที่มีจุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มนี้ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะของ การใช้การสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (using creativity as a tourist activity) โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ การเรียนรู้ (learning) การลิ้มลอง (testing) การเยี่ยมชม (seeing) และการซื้อของ/จับจ่ายใช้สอย (buying) โดยเน้น การทำกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนร่วมกับคนในชุมชนท้องถิ่น

กิจกรรมการท่องเที่ยว “อาหารการกิน เยือนถิ่นผลไม้รสเลิศ”

แนวคิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “อาหารการกิน เยือนถิ่นผลไม้รสเลิศ” เป็น theme กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สะท้อนภาพของความกินดีอยู่ดีของผู้คนเมืองตราด ได้ความคิดมาจากการที่การทำสวนผลไม้เป็นอาชีพที่มีบทบาทสำคัญสืบต่อมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันของจังหวัดตราด และจังหวัดตราดนี้เป็นแหล่งผลไม้ขึ้นชื่อของประเทศ เป็นแหล่งผลิตผลไม้คุณภาพดีระดับการส่งออก ได้แก่ ทุเรียน เงาะ มังคุด ระกำ สละ ลองกอง และสับปะรดตราดสีทอง ในส่วนของอาหารพื้นบ้าน จังหวัดตราดขึ้นชื่อในด้านความอร่อยของอาหารทั้งของหวานและของหวานมาช้านาน มีการจัดงานเพื่อนำเสนอความโดดเด่นของอาหาร เช่น งานอาหารพื้นบ้านเมืองตราด งานมหกรรมอาหารทะเลพื้นบ้านเมืองตราด เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้แสดงถึงศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวอาหารของจังหวัดตราด สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ (niche market) ที่สนใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ด้านอาหาร โดยรูปแบบการท่องเที่ยวนี้สามารถใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างความสำคัญให้แก่เอกลักษณ์ด้านอาหารของจังหวัดตราด เกิดอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ “ครัวไทยสู่ครัวโลก” อีกด้วย

กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน theme นี้ มีความหลากหลาย ทั้งในกลุ่มของมรดกทางวัฒนธรรม เทศกาลประเพณี กิจกรรมประจำปี สวนผลไม้ วิถีชีวิต และชุมชนต่างๆ ที่มีเอกลักษณ์ของอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ สวนผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดตราด ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว (อำเภอแหลมงอบ) ชุมชนบ้านห้วยแร้ง ชุมชนบ้านแหลมเทียน ชุมชนบ้านท่าระแนะ ตลาดสดเมืองตราด (อำเภอเมืองตราด) โดยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับการท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ นำเสนอใน 2 รูปแบบ 1) เป็นการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยประยุกต์แนวคิด การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสชีวิตชาวสวนผลไม้ เน้นผลไม้เพื่อสุขภาพ ปลอดภัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกประกอบกิจกรรมได้หลากหลายตามระดับความสนใจ เช่น แวะซื้อผลไม้จากสวนของเกษตรกรโดยตรง เรียนรู้การเก็บผลไม้จากเกษตรกร เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับสวนผลไม้ในจังหวัดตราดจัดขึ้น เพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวน และ 2) การท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมความเป็นเอกลักษณ์ของอาหาร (gastronomic tourism/culinary tourism) กับกิจกรรม เที่ยวไปชิมไป กับ “ขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นถิ่น” เมืองตราด ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในเรื่องของความเป็นเอกลักษณ์ของอาหารการกิน และชื่นชอบในการรับประทานอาหารพื้นบ้าน

2.2 การศึกษาข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด

การศึกษาข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด

จากการสำรวจการศึกษาข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57) มีอายุระหว่าง 25-45 ปี (ร้อยละ

ละ 60.58) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 37.96) ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัท และ นักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละที่เท่ากัน คือ 22.26) มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาทต่อคนต่อเดือน (ร้อยละ 47.45) สถานภาพโสด (ร้อยละ 58.03) ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดตราดประมาณ 3 วัน 2 คืน (ร้อยละ 33.94) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการเดินทาง คือการสอบถามข้อมูลจากบุคคลในครอบครัวหรือเพื่อน (ร้อยละ 59.49) รองลงมาคือ Internet หรือเว็บไซต์ (ร้อยละ 53.65)

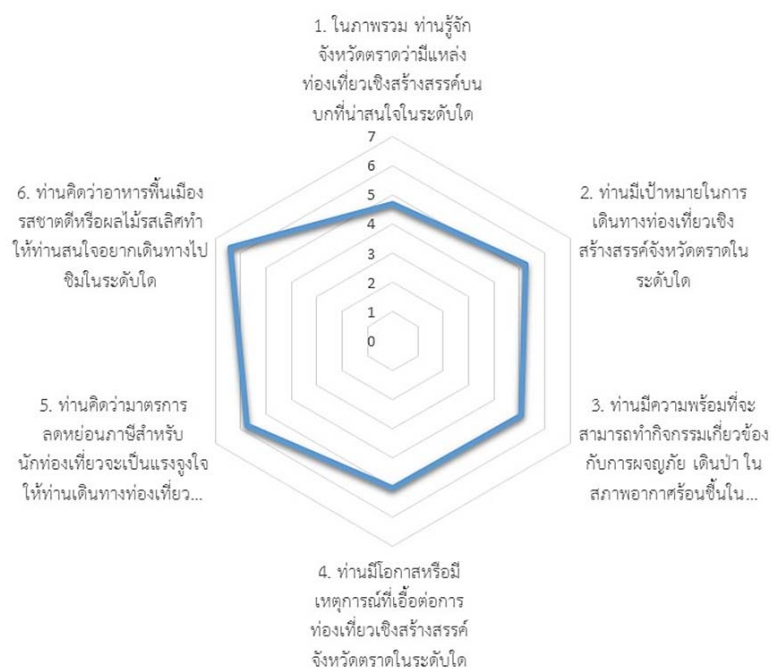
วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาจังหวัดตราด คือ เพื่อเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดตราดมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) รองลงมา 3 อันดับแรก ได้แก่ เดินทางมาเพื่อพักผ่อนหรือนันทนาการ ($\bar{X} = 4.17$) เดินทางมาเพื่อค้นหาจุดน่าสนใจในจังหวัดตราด ($\bar{X} = 3.93$) เดินทางมาเพื่อสัมผัสชีวิตของคนในท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมดั้งเดิมของจังหวัดตราด ($\bar{X} = 3.57$)

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเดินทางกลับมาเยือนจังหวัดตราด (ร้อยละ 98.91) และมีความสนใจและต้องการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด (ร้อยละ 90.15) ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวระบุว่าต้องการให้สถานที่ท่องเที่ยวบนบกของจังหวัดตราด พัฒนาด้านความสะดวกสบายของสถานที่ท่องเที่ยว (ร้อยละ 56.93) ด้านความปลอดภัย (ร้อยละ 47.08) และ ด้านสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 45.53) ตามลำดับ

ทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับสถานที่ท่องเที่ยวได้ ($\bar{X} = 6.49$ จาก scale 0-9) เป็นการท่องเที่ยวที่จะสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับจังหวัดตราดได้ ($\bar{X} = 6.32$ จาก scale 0-9) และเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นจุดขายที่น่าสนใจ ($\bar{X} = 6.12$ จาก scale 0-9) นักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยคาดหวังว่าจะคงเอกลักษณ์และลักษณะเด่นของจังหวัดตราดไว้ให้มากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$) จังหวัดตราดจะต้องมีสถานที่โด่งดังจนเป็นที่รู้จักจึงอยากเดินทางมาเที่ยวชม ($\bar{X} = 4.34$) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่าเป็นการศึกษารัชมชาติของจังหวัดตราด ($\bar{X} = 4.25$) และเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จะสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรและธรรมชาติที่ยั่งยืนได้ ($\bar{X} = 4.23$) ตามลำดับ

นักท่องเที่ยวเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการเน้นคุณค่าของชุมชนของแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 97.45) รองลงมาคือ การศึกษารัชมชาติและสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 97.08) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนเจ้าของพื้นที่ (ร้อยละ 92.34) เป็นการเดินทางเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ (ร้อยละ 90.15) เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนนั้น (ร้อยละ 88.69) เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน (ร้อยละ 87.96) เป็นการเดินทางเข้าไปในพื้นที่และทำตัวให้กลมกลืนกับคนในชุมชน (ร้อยละ 74.45) และเป็นการเดินทางเพื่อค้นหาตัวตนของนักท่องเที่ยว (ร้อยละ 64.60) ตามลำดับ ข้อมูลส่วนนี้เป็นการประเมินทัศนคติและความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวลักษณะทั่วไปและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยสามารถระบุได้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างลึกซึ้งนัก

แรงจูงใจด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากแรงจูงใจ 6 รายการ ได้แก่ 1) ในภาพรวม ท่านรู้จัก จังหวัดตราดว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนบกที่น่าสนใจในระดับใด 2) ท่านมีเป้าหมายในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดในระดับใด 3) ท่านมีความพร้อมที่จะสามารถทำกิจกรรมเกี่ยวกับการผจญภัย เดินป่า ในสภาพอากาศร้อนชื้นในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดในระดับใด 4) ท่านมีโอกาสหรือมีเหตุการณ์ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดในระดับใด 5) ท่านคิดว่ามาตรการลดหย่อนภาษีสำหรับนักท่องเที่ยวจะเป็นแรงจูงใจให้ท่านเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดตราดมากขึ้นในระดับใด 6) ท่านคิดว่าอาหารพื้นเมืองรสชาติดีหรือผลไม้รสเลิศทำให้สนใจอยากเดินทางไปชมในระดับใด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสหรือมีเหตุการณ์ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดในระดับปานกลาง ในระดับคะแนน 5 จากสเกล 9 (ร้อยละ 25.91) กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 5.56 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างประเมินค่าเจตคติที่มีต่อแรงจูงใจด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวบนบกของจังหวัดตราดในระดับคะแนน 7 (ร้อยละ 18.61) และ 9 (จำนวน 18.25) คิดว่าอาหารพื้นเมืองรสชาติดีหรือผลไม้รสเลิศทำให้ท่านสนใจอยากเดินทางไปชมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 6.41$) สะท้อนให้เห็นว่าอาหารหรือผลไม้มีบทบาทสำคัญในด้านการสร้างแรงจูงใจในด้านการท่องเที่ยว แม้ว่าผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในส่วนนี้จะไม่สอดคล้องกับการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะได้รับการอธิบายถึงความหมายและนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แต่ส่วนใหญ่ยังคงมีความสับสนในนิยามหรือทฤษฎีของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 เปรียบเทียบแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว

การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น

จากผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งหมด 573 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.70) เพศชาย (ร้อยละ 44.32) มีอายุระหว่าง 25-45 ปี (ร้อยละ 53.50) ต่ำกว่า 25 ปี (ร้อยละ 32.60) และ สูงกว่า 45 ปี (ร้อยละ 13.90) ตามลำดับ ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 53.13) รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 16.60) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น นักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 31.0) รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 29.61) มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาทต่อคนต่อเดือน (ร้อยละ 47.73) สถานภาพโสด (ร้อยละ 66.20)

ผลการวิจัยเพื่อประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น ในทัศนะของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้มาเยือนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางเลือกที่ได้พัฒนาขึ้น โดยผู้มาเยือนระบุว่า พึงพอใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเภทที่ไม่ต้องใช้ระยะเวลานานซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยส่วนที่ 1 ที่ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การชื่นชมธรรมชาติหมู่เกาะต่าง ๆ ของทะเลตราด โดยเฉพาะเกาะช้าง ณ บริเวณสุดแผ่นดินตะวันออก ปรากฏการณ์แหลมออบ (กระโจมไฟ) โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.87$) รองลงมาคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเภท ชื่นชมธรรมชาติหาดทรายดำแห่งเดียวในสยาม และเป็น 1 ใน 5 ของโลก ($\bar{X} = 3.79$) และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเภทล่องเรือชมธรรมชาติป่าชายเลน ตกปลาน้ำตื้น ล่องเรือดูปู้ามดาบ ดูนกชายเลน ณ ชุมชนบ้านน้ำเขียว ($\bar{X} = 3.68$) ตามลำดับ

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ณ ขณะศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ระยะทาง และปัจจัยภายในที่สามารถดำเนินการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้ในอนาคต เช่น ความสนใจ สิ่งจูงใจ สิ่งแวดล้อม ความสะดวกสบายในการเดินทาง รวมถึงการประชาสัมพันธ์ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่หลากหลาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลประกอบการตัดสินใจก่อนการเดินทาง โดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น

2.3 การประเมินความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด

การประเมินความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในการศึกษารัั้งนี้ เป็นการประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นผลการศึกษาตามที่นำเสนอในข้อ 2.1 ที่ได้กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน ได้ 3 ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เค้าโครงที่ 1 “เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เค้าโครงที่ 2 “ชุมชนสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวตราด” และ 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เค้าโครงที่ 3 “อาหารการกิน เยือนถิ่นผลไม้รสเลิศ” (แสงสรรค์ และคณะ, 2558) ร่วมกับผลการศึกษาที่นำเสนอในข้อ 2.2 ข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของ

นักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด (นงลักษณ์ และคณะ, 2558) ได้ผลการศึกษาในประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของชุดกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 3 ชุดที่ได้พัฒนาขึ้นมานั้น เห็นได้ว่าระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเค้าโครงที่ 2 “ชุมชนสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวตราด” และเค้าโครงที่ 3 “อาหารการกิน เยือนถิ่นผลไม้รสเลิศ” นั้นล้วนเป็นการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยอาศัยวัฒนธรรม ชีวิต ความเป็นอยู่ และอาหารการกิน เป็นเครื่องมือในการให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น ในการประเมินความเหมาะสมในการศึกษานี้ จะได้บูรรวมกิจกรรมการท่องเที่ยวเค้าโครงที่ 2 และเค้าโครงการท่องเที่ยวที่ 3 เข้าด้วยกัน แล้วนำมาประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้พัฒนาขึ้นต่อไป

2. สำหรับการประเมินความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดในครั้งนี้ ได้อาศัยแบบจำลอง CIPP เป็นตัวแบบในการประเมิน ซึ่งในการประเมินดังกล่าวได้มีการจำแนกด้านที่พิจารณาออกเป็นทั้งสิ้น 4 ด้านได้แก่ (1) การประเมินด้านสภาวะแวดล้อม (2) การประเมินด้านปัจจัยเข้า (3) การประเมินด้านกระบวนการ และ (4) การประเมินด้านผลผลิต ซึ่งในแต่ละด้านมีผลการประเมินดังนี้

ผลจากการประเมินตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับด้านบริบท การท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราดได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของจังหวัดที่เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาจังหวัด ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าจังหวัดตราดให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างมาก ดังนั้น การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเติมให้กับทางจังหวัดตราดจึงน่าจะเป็นส่วนช่วยให้ทางจังหวัดสามารถเร่งรัดการพัฒนาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนบกรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้พัฒนาขึ้น จะเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราดเพิ่มมากขึ้นไม่กระจุกตัวอยู่เฉพาะการท่องเที่ยวบนเกาะ ได้แก่ เกาะช้าง เกาะหมาก และเกาะกูด เท่านั้น ซึ่งการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวนี้จะเป็นส่วนให้การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฝั่งเติบโตขึ้น และสนับสนุนให้มีการกระจายรายได้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น ดังนั้น ผลการประเมินบริบทจึงสามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ รวมทั้งเป้าหมายในการพัฒนาของจังหวัด ที่มุ่งเน้นการพัฒนาโดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมืออย่างใดก็ตาม เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อาจเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างใหม่สำหรับทางจังหวัดตราด ชุมชน และประชาชนทั่วไปภายในจังหวัดตราด ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องใช้ความรู้ ความสามารถของบุคลากรประเด็นการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นประเด็นที่ควรพิจารณาควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยเช่นกัน

จากผลการประเมินปัจจัยเข้า แสดงให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาเฉพาะทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ถูกคัดเลือกมานั้นมีศักยภาพในระดับสูง แต่สิ่งที่ทำให้การนำทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพก็คือในเรื่องของการขาดแคลนบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัด รวมทั้ง การที่ศักยภาพทางด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างต่ำ ดังนั้น เพื่อให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงควรมีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

อย่างเร่งด่วน รวมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในพื้นที่ ความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยว ป้ายบอกทาง รวมทั้งควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในช่องทางต่างๆ โดยเฉพาะช่องทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจมากท่องเที่ยวบนบกมากขึ้น

โดยสรุปผลจากการประเมินกระบวนการ พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นภายในจังหวัดตรานั้น ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่ค่อนข้างสูง ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับและเป็นไปตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ตกอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่ากังวล คือ การกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมที่จำเป็นต้องมีมาตรการหรือกลไกเพื่อช่วยเหลือให้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวมีการกระจายตัวไม่ตกอยู่กับเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น อีกทั้งในประเด็นของการติดตามและประเมินผลกระทบ และการควบคุมผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ยังอยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบในระยะยาวแก่ชุมชนอันจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดความยั่งยืนตามสมควร

ผลจากการประเมินผลผลิตของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราน ได้ส่งผลให้การท่องเที่ยวภายในตัวเมืองตรานเติบโตขึ้นโดยคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้พัฒนาขึ้นประมาณ 373,623 คน และก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในชุมชนเพิ่มขึ้นประมาณ 56,176,238 บาทต่อปี ซึ่งตัวชี้วัดทั้งสองนับได้ว่าเป็นตัวสะท้อนถึงความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องตระหนักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวต่างรับรู้ถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นไปอย่างยั่งยืน การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนของการวางแผน ปฏิบัติตามแผน และการติดตามประเมินผลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรเป็นมาตรการที่สำคัญที่ควรส่งเสริมให้มีขึ้น เพื่อให้มีการปรึกษาหารือ และกำหนดวิธีการดำเนินงานร่วมกันในการเสริมสร้างผลกระทบทางบวก และลดผลกระทบทางลบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตราด

3.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

การกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตราดได้อาศัยจากผลการศึกษาแผนงานวิจัย “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของจังหวัดตราด” ซึ่งประกอบด้วยโครงการวิจัยทั้งสิ้น 3 โครงการ ได้แก่

- 1) โครงการวิจัย “การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด”
- 2) โครงการวิจัย “พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด”
- 3) โครงการวิจัย “การประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดอย่างยั่งยืน”

โดยการนำเอาผลการศึกษาของทั้ง 3 โครงการวิจัยบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราด ซึ่งได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน หมายถึง การตรวจสอบความสามารถและความพร้อมของการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราดในด้านต่างๆ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นจุดแข็ง และจุดอ่อนของการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราด โดยมีกรอบในการวิเคราะห์ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths : S) หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในจังหวัดตราดที่เป็นบวก ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

จุดอ่อน (Weakness : W) หมายถึง สถานการณ์ภายในจังหวัดตราดที่เป็นลบ ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

2) การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก หมายถึง การประเมินสภาพแวดล้อมในการจัดการการท่องเที่ยวที่ทางจังหวัดตราดไม่สามารถควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น จึงต้องพยายามเข้าใจในสถานการณ์ปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตของสภาพแวดล้อมดังกล่าวว่าเป็นไปในลักษณะที่เป็นโอกาส หรืออุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยว โดยมีกรอบในการพิจารณา ดังนี้

โอกาส (Opportunities : O) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

อุปสรรค (Threats : T) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้ไม่เป็นไปตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในจังหวัดตราดมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์จุดแข็งของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในจังหวัดตราด

จุดแข็ง		ข้อมูลบ่งชี้
S1	ศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในจังหวัดตราดอยู่ในระดับสูง	การประเมินแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราด พบว่า มีศักยภาพสูงจำนวน 12 แห่งจาก 32 แห่ง ซึ่งสามารถนำแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้มาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นได้
S2	ชุมชนมีความต้องการเข้าร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว	ประชาชนในชุมชนมีความต้องการในการเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด เนื่องจากได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากท่องเที่ยว อันจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นอย่างดี

การวิเคราะห์จุดอ่อนของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในจังหวัดตราด

จุดอ่อน		ข้อมูลบ่งชี้
W1	ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด	ผลการศึกษาด้านพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตราดน้อยมาก ส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด การใช้สื่อ Social Media เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันนักท่องเที่ยวมักจะหาข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านทาง Internet เป็นสำคัญ
W2	การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวค่อนข้างลำบาก	การคมนาคมขนส่งเป็นปัญหาที่สำคัญ เป็นข้อจำกัดสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มียานพาหนะเป็นของตนเอง รวมทั้ง การขาดข้อมูลป้ายบอกทาง ชื่อสถานที่ และระยะทางที่ถูกต้องให้นักท่องเที่ยว และยังไม่มีป้ายบอกทางที่เป็นภาษาอังกฤษค่อนข้างน้อย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลถึงศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด
W3	ขาดการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ	นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดเห็นว่าจังหวัดตราดควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความสะอาดของสถานที่ ด้านความปลอดภัย และด้านป้ายบอกเส้นทาง ตามลำดับ
W4	การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง	ผลการประเมิน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นธรรมและการสนับสนุนชุมชนด้วยการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจน โดยรายได้จากการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวภายในชุมชนนั้น รายได้โดยส่วนใหญ่จะตกอยู่กับกลุ่มประชาชนที่ประกอบการท่องเที่ยวไม่กี่คนภายในชุมชน ยังคงมีการกระจายรายได้ไปยังประชาชนอื่นๆในชุมชน ค่อนข้างน้อย
W5	กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่สามารถส่งมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่	แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดตราดส่วนใหญ่ยังคงมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพียงแค่งานเที่ยวชมธรรมชาติและศึกษาข้อมูลจากระบบสื่อความหมายที่จัดไว้ให้เท่านั้น
W6	การขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยว	ในปัจจุบันภาครัฐ โดยกรมการท่องเที่ยวได้มีการเสนอจัดโซนนิ่งการท่องเที่ยว “12 เมืองต้องห้าม....พลาด” ขึ้นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยที่จังหวัดตราดเป็นจังหวัด 1 ใน 12 จังหวัดเป้าหมาย

จุดอ่อน	ข้อมูลบ่งชี้
	ในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ภายในจังหวัดตราดยังขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ

การวิเคราะห์โอกาสของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในจังหวัดตราด

โอกาส	ข้อมูลบ่งชี้
O1 การขยายตัวของการท่องเที่ยวของจังหวัดตราด	การท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราดเป็นที่นิยมทั้งจากชาวไทยและชาวต่างประเทศโดยในรอบปี 2555 ที่ผ่านมา จังหวัดตราดมีรายได้จากการท่องเที่ยวเท่ากับ 11,702.14 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็นเงิน 4,204.11 ล้านบาทหรือคิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 56.07 จากปี 2554 และมีแนวโน้มที่จำนวนนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
O2 การสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราดของภาครัฐ	ในปัจจุบันภาครัฐ โดยกรมการท่องเที่ยวได้มีการเสนอจัดโซนนิ่งการท่องเที่ยว “12 เมืองต้องห้าม....พลาด” ขึ้นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยที่จังหวัดตราดเป็นจังหวัด 1 ใน 12 จังหวัดเป้าหมายในการพัฒนา

การวิเคราะห์อุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในจังหวัดตราด

อุปสรรค	ข้อมูลบ่งชี้
T1 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวไม่ได้อยู่บนบก	นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเมื่อมาเยี่ยมเยือนจังหวัดตราดโดยส่วนใหญ่เป้าหมายของการท่องเที่ยวมีใช้อยู่บนบกแต่เป็นการเที่ยวเกาะต่างๆ ภายในจังหวัดตราด ได้แก่ เกาะช้าง เกาะกูด และเกาะหมาก เป็นต้น
T2 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่บนบก	แนวทางในการพัฒนา “12 เมืองต้องห้าม...พลาด” นั้นโดยส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น เกาะช้าง น้ำตกสะพานหิน ยุทธการซำราก และพัฒนาเส้นทางนิเวศน์ชุมชนและจุดชมวิที่บ้านแหลมตุ๊กตา (เกาะหมาก) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายดังกล่าวไม่ได้อยู่บนฝั่ง
T3 การเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ยังไม่มีมาตรการในการจัดการการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและผลกระทบทั้งในประเด็นของการจำกัดนักท่องเที่ยว การติดตามประเมินผลการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว และการจัดการของเสียและสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
T4 นักท่องเที่ยวยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์น้อย	นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง เพียงเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะสามารถเพิ่มมูลค่าให้ทางเศรษฐกิจให้แก่จังหวัดตราดเป็นสำคัญ

TOWS Matrix ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด

TOWS ANALYSIS		ปัจจัยภายใน	
		จุดแข็ง (Strengths : S) S1 ศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในจังหวัดตราดอยู่ในระดับสูง S2 ชุมชนมีความต้องการเข้าร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว	จุดอ่อน (Weakness : W) W1 ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด W2 การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวค่อนข้างลำบาก W3 ขาดการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ W4 การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง W5 กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่สามารถส่งมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ W6 การขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
ปัจจัยภายนอก	โอกาส (Opportunities : O) O1 การขยายตัวของการท่องเที่ยวของจังหวัดตราด O2 การสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตราดของภาครัฐ	พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	- ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ - พัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว
	อุปสรรค (Threats : T) T1 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวไม่ได้อยู่บนบก T2 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่บนบก T3 การเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยว T4 นักท่องเที่ยวยังคงมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์น้อย	บริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม	ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

3.2 ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดทำให้สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตราด

“ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เรียนรู้วัฒนธรรม แบ่งปันประสบการณ์ ท่องเที่ยวตราดอย่างยั่งยืน”

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดประกอบด้วยยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทั้งสิ้น 5 ยุทธศาสตร์โดยมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- 1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของชุมชน
- 2) การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดและพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมาย
- 3) การพัฒนาสินค้าพื้นถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ

- 1) การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลประจำแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การพัฒนาที่พักให้ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่เน้นด้านสุขภาพหรือกลุ่มผู้สูงอายุ
- 3) การพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
- 4) การยกระดับมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว
- 5) การปรับปรุงระบบการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว
- 6) การพัฒนาระบบป้ายบอกทางและระบบสื่อความหมาย
- 7) การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเชื่อมโยงเมืองกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว

- 1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- 2) การพัฒนาด้านภาษาต่างประเทศให้สำหรับมัคคุเทศก์และผู้ประกอบการ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

- 1) การให้ความรู้กับชุมชนและชาวบ้านในการร่วมดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน
- 2) การส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพื่อร่วมในการดูแลและบริหารการท่องเที่ยว
- 3) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว
- 4) การติดตามและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- 1) การให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยว
- 2) การพัฒนาฐานข้อมูลและเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด
- 3) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดผ่านสื่อสังคมออนไลน์

กรอบระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินโครงการในระยะเวลา 5 ปี ดังนี้

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ปีดำเนินการ				
	1	2	3	4	5
ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์					
1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของชุมชน	✕				
2) การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราดและพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมาย	✕	✕			
3) การพัฒนาสินค้าพื้นถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว	✕				
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ					
1) การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลประจำแหล่งท่องเที่ยว		✕	✕		
2) การพัฒนาที่พักให้ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่เน้นด้านสุขภาพหรือกลุ่มผู้สูงอายุ		✕			
3) การพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว		✕			
4) การยกระดับมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว			✕		
5) การปรับปรุงระบบการรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว		✕			
6) การพัฒนาระบบป้ายบอกทางและระบบสื่อความหมาย		✕			
7) การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเชื่อมโยงเมืองกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์				✕	✕
ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว					
1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	✕	✕	✕	✕	✕
2) การพัฒนาด้านภาษาต่างประเทศให้สำหรับมัคคุเทศก์และผู้ประกอบการ		✕		✕	
ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม					
1) การให้ความรู้กับชุมชนและชาวบ้านในการร่วมดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน	✕	✕	✕	✕	✕
2) การส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพื่อร่วมในการดูแลและบริหารการท่องเที่ยว		✕	✕		

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ปีดำเนินการ				
	1	2	3	4	5
3) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว				×	×
4) การติดตามและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว				×	×
ยุทธศาสตร์ที่ 5 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์					
1) การให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยว	×				
2) การพัฒนาฐานข้อมูลและเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด		×	×		
3) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดผ่านสื่อสังคมออนไลน์		×	×	×	×

ภาคผนวก 1
ข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดตราด

ประวัติศาสตร์

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช “ตราด” มีชื่อเดิมเรียกว่า “บ้านบางพระ” มีชัยภูมิสำคัญในการเป็นเมืองหน้าด่านชายทะเล รักษาความมั่นคงและอธิปไตยของประเทศ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สมัยสงครามกู้เอกราช พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวบรวมไพร่พลและเรือสำเภาเพื่อนำไปขับไล่พม่ากอบกู้เอกราชคืนสู่ชาติไทย และในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำสนธิสัญญากับชาวฝรั่งเศสเพื่อเอาดินแดนจังหวัดตราดคืนมา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2449

สภาพทั่วไป

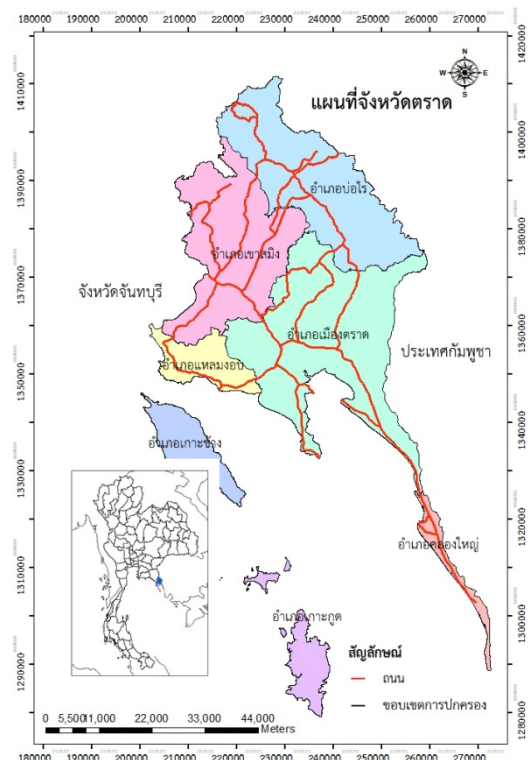
1. ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดชายแดนสุดฝั่งทะเลตะวันออก มีรูปร่างลักษณะคล้ายหัวช้าง มีอาณาเขตด้านชายแดนติดกับประเทศกัมพูชาทั้งทางบกและทางทะเลยาว 330 กิโลเมตร เป็นจังหวัดมีขนาดพื้นที่เป็นอันดับที่ 4 ของภาคตะวันออกและเป็นอันดับที่ 56 ของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามเส้นทางสายบางนา-บ้านบึง-แกลง-ตราด เป็นระยะทาง 315 กิโลเมตร เนื้อที่ 2,819 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,716,000 ไร่

2. ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา มีทิวเขาบรรทัดยาว 156 กิโลเมตรเป็นพรมแดนด้านตะวันออก ด้านตะวันตกมีชายฝั่งทะเลยาว 156.5 กิโลเมตร มีเกาะ 52 เกาะ เกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุด (มีเนื้อที่ 650 ตารางกิโลเมตร) สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีความยาวมากกว่าความกว้าง ตอนบนและตอนกลางมีความยาวใกล้เคียงกัน ตอนใต้มีลักษณะเรียวทอดยาวลงไป จังหวัดตราดมีฐานคล้ายหัวช้าง ส่วนกว้างที่สุดของจังหวัด จากตำบลแสนตุ้ง อำเภอเขาสมิง ถึงแนวทิวเขาบรรทัด ตำบลท่ากุ่ม อำเภอเมืองตราดเป็นระยะทาง 49 กิโลเมตรส่วนที่ยาวที่สุดจากทิศเหนือของตำบลหนองบอน อำเภอบ่อไร่ ถึงตอนใต้สุดของตำบลหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่ เป็นระยะทางประมาณ 125 กิโลเมตร และส่วนที่แคบที่สุดวัดจากบ้านโชตทราญ ตำบลหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่ จากฝั่งทะเลตะวันตกถึงแนวทิวเขาบรรทัดมีระยะเพียง 500 เมตร

จังหวัดตราดมีภูมิประเทศคล้ายคลึงกับจังหวัดใกล้เคียง เช่น จันทบุรี ระยอง ชลบุรี เป็นต้น พื้นที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นหรือลูกฟูก และเนินเขาเตี้ยๆ ทางตอนบนของจังหวัดเป็นภูเขาและที่สูง ในตอนกลางมีที่

ราบแคบ ทางตอนบนบางแห่งและชายฝั่งทะเลตอนใต้ช่วงทิวเขาบรรทัดติดกับจังหวัดจันทบุรี เป็นทิวเขาหินแกรนิตมีความแข็งแรง

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดตราดเป็นพื้นที่ดินดำนํ้าชุ่ม ฝนแปดแดดสี่ มีอาณาบริเวณทั้งที่เป็นแผ่นดิน และพื้นน้ำ บริเวณแผ่นดิน ประกอบด้วยทิวเขาสูงอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าเบญจพรรณ และป่าดิบทางด้านใต้ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ตอนเหนือเป็นที่ราบบริเวณภูเขา ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มน้ำที่อุดมสมบูรณ์ แล้วลาดลงเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล และส่วนที่เป็นหมู่เกาะต่างๆ สภาพภูมิประเทศที่ปรากฏจึงแบ่งเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

- 1) บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะสำหรับทำนาข้าว และปลูกผลไม้
- 2) ที่ราบบริเวณภูเขา บริเวณนี้มีพื้นที่กว้างขวางมาก เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำสวนผลไม้

ยางพารา และสับปะรด

- 3) ที่สูงบริเวณภูเขา บริเวณที่เป็นเกาะต่างๆ ซึ่งส่วนมาก มีสภาพเป็นพื้นที่ป่าไม้
- 4) ที่ราบต่ำชายฝั่งทะเล บริเวณพื้นที่แห่งนี้เป็นป่าชายเลนอย่างหนาแน่น และยังเป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์น้ำบางชนิดอีกด้วย

3. ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดตราดมีอากาศไม่ร้อนจัด หรือหนาวจนเกินไป แต่มีฝนตกชุกมาก เพราะมีพื้นที่ติดทะเลและภูเขาโอบล้อม จึงทำให้รับอิทธิพลของลมมรสุม แบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่

- 1) ฤดูหนาว เป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆ ช่วงเดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ อากาศไม่หนาวมากนัก อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 20 องศาเซลเซียส
- 2) ฤดูร้อน เป็นช่วงระหว่างเดือนมีนาคม – เมษายน อุณหภูมิโดยเฉลี่ยไม่เกิน 34 องศาเซลเซียส
- 3) ฤดูฝน เกิดจากอิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านทะเลอ่าวไทย ในช่วงเดือน พฤษภาคม – ตุลาคม ของทุกปี ทำให้มีฝนตกชุกในเกือบทุกพื้นที่ โดยเฉลี่ยจะมีปริมาณน้ำฝน 4,000 – 5,000 มิลลิเมตร ต่อปี

การปกครองและประชากร

1. เขตการปกครอง

แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ (อำเภอเมืองตราด อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ อำเภอแหลมงอบ อำเภอเกาะช้าง และอำเภอเกาะกูด) รวม 38 ตำบล 261 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง 8 เทศบาลตำบล และ 34 องค์การบริหารส่วนตำบล

2. อาณาเขต

มีอาณาเขตพื้นที่ทางบก 2,819 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ปกครองทางทะเล 7,257 ตารางกิโลเมตร มีเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี และ ประเทศกัมพูชา
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอไทย และ น่านน้ำทะเล ประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ประเทศกัมพูชา มีทิวเขาบรรทัดเป็นแนวกันเขตแดน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี

3. โครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาค

การจัดองค์กรราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีหน่วยราชการในความควบคุมดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด คือ ส่วนราชการต่างๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน

ส่วนราชการในระดับจังหวัดเป็นหน่วยงาน 2 ลักษณะ คือ หน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด และหน่วยราชการบริหารส่วนกลางในจังหวัด (ที่ขึ้นตรงต่อส่วนกลาง)

หน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาคประจำจังหวัดของจังหวัดตราด มีทั้งสิ้น 33 หน่วยงาน

หน่วยราชการบริหารส่วนกลางในจังหวัด มีทั้งสิ้น 53 หน่วยงาน

หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 8 หน่วยงาน

หน่วยงานอิสระ 5 หน่วยงาน ได้แก่ ศาลจังหวัดตราด สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดตราด อัยการจังหวัดตราด อัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตราด และทหาร

การจัดองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น มี 3 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

4. ประชากรและโครงสร้างประชากร

จังหวัดตราด มีประชากรทั้งหมด 201,737 คน (ตารางผนวกที่ 1) ความหนาแน่นของประชากรมีการกระจายตัวสูงสุดที่ อำเภอเมืองตราด ร้อยละ 33.09 รองลงมา ได้แก่ อำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ อำเภอลำลูกขัน อำเภอแหลมงอบ อำเภอเกาะช้าง อำเภอเกาะกูด (ข้อมูล 10 ตุลาคม 2557) (ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, 2557)

ตารางผนวกที่ 1 จำนวนประชากรและขนาดพื้นที่ของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดตราด

อำเภอ	จำนวนประชากร (คน)	ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)
อำเภอเมืองตราด	79,860	938.611
อำเภอลำลูกขัน	22,257	50.2
อำเภอเขาสมิง	38,287	679.19
อำเภอบ่อไร่	34,979	680
อำเภอแหลมงอบ	19,222	152
อำเภอเกาะกูด	1,989	129
อำเภอเกาะช้าง	5,143	650
รวม	201,737	

แหล่งข้อมูล ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ (2557)

โครงสร้างพื้นฐาน

1. ไฟฟ้า

จำหน่ายกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้มีทั้งสิ้น 324,129,244.33 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมง และมีผู้ใช้ไฟฟ้าจำนวน 62,865 ราย

2. ระบบน้ำประปา

จังหวัดตราดมีสำนักงานผลิตประปา 2 แห่ง มีกำลังการผลิตรวมทั้งสิ้น 1,160 ลูกบาศก์เมตร มีผู้ใช้น้ำรวม 15,761 ราย แยกเป็น

- สำนักงานประปาตราด มีกำลังการผลิต 1,110 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำที่ผลิตได้ 6,836,711 ลูกบาศก์เมตร
- สำนักงานประปาบ่อไร่ มีกำลังการผลิต 50 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำที่ผลิตได้ 317,390 ลูกบาศก์เมตร

3. แหล่งน้ำ

น้ำอุปโภคบริโภค แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัดตราดมี 2 สาย ได้แก่ แม่น้ำตราด ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ใหญ่ที่สุด ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาบรรทัดไหลผ่านหลายท้องที่ และแม่น้ำเวฬุ เป็นแม่น้ำที่แบ่งเขตแดนจังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี ซึ่งไหลผ่านเขตเกษตรกรรมของทั้งสองจังหวัด

น้ำเพื่อการเกษตร โครงการชลประทานตราดได้ให้ความสำคัญในการกักเก็บไว้เพื่อการเกษตร การส่งเสริมการท่องเที่ยวและเพื่อการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่ไม่ผลเจริญเติบโตใกล้เคียงกับการป้องกันน้ำเค็มหนุน ส่งเสริมให้ใช้แหล่งน้ำสำหรับเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอีกด้วย

4. การคมนาคมและขนส่ง

เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างตราดกับจังหวัดอื่นๆ ส่วนใหญ่ใช้ทางถนนสายสุขุมวิท จากบางนา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ระยะทาง ประมาณ 385 กิโลเมตร (เลียบชายฝั่งทะเลหรือเส้นทางสายเก่า) และเส้นทางสายบางนา บ้านบึง แกลง และตราด ระยะทาง 315 กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีสนามบินเอกชนจำนวน 1 แห่ง (ของบริษัทบางกอกแอร์เวย์ เปิดให้บริการเมื่อ 18 เมษายน 2546 ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าโสม อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด) เปิดบริการวันละ 4 เที่ยวบิน (กรณีปกติ) จังหวัดตราดมีที่ทำการไปรษณีย์ 7 แห่ง ให้บริการไปรษณีย์ภายในประเทศและต่างประเทศ

5. การศึกษา

จังหวัดตราดมีสถานศึกษาระดับต้น คือ ชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 142 แห่ง จำนวนห้องเรียนทั้งสิ้น 1,620 ห้อง จำนวนนักเรียน 40,030 คน ครู อาจารย์ จำนวน 1,601 คน

6. ศาสนา

ในปี 2550 วัดในจังหวัดตราดมีจำนวนทั้งสิ้น 127 แห่ง สำนักสงฆ์ 32 แห่ง มีพระภิกษุ 745 รูป สามเณร 43 รูป จำนวนโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง และมัสยิด 13 แห่ง ผู้นำถือศาสนาพุทธ จำนวน 219,908 คน (ร้อยละ 97.35) ศาสนาอิสลาม จำนวน 5,364 คน (ร้อยละ 2.37) ศาสนาคริสต์ จำนวน 639 คน (ร้อยละ 0.28)

สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

ปี 2550 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด 21,473 ล้านบาท เป็นลำดับที่ 7 ของภาคตะวันออก สาขาการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ภาคเกษตร มีมูลค่า 9,876 ล้านบาท (ร้อยละ 45.99) มีมูลค่าสาขาการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ การประมง มูลค่า 5,218 ล้านบาท (ร้อยละ 52.84) และเกษตรกรรม การล่าสัตว์และการป่าไม้มีมูลค่า 4,658 ล้านบาท (ร้อยละ 47.16) ส่วนภาคนอกเกษตร มีมูลค่า 11,597 ล้านบาท (ร้อยละ 54.01) มีมูลค่าสาขาการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ การค้าส่ง ค้าปลีก การซ่อมแซมรถจักรยานยนต์ ของใช้บุคคลและของใช้ในครัวเรือนมีมูลค่า 1,916 ล้านบาท (ร้อยละ 16.52) การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม มีมูลค่า 1,674 ล้านบาท (ร้อยละ 14.43) และการศึกษา มูลค่า 1,142 ล้านบาท (ร้อยละ 9.84)

2. ด้านเศรษฐกิจ

จังหวัดตราดมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อคนต่อปี ปี 2550 รายได้ต่อหัวของประชากร 89,601 บาท ต่อคนต่อปี เป็นลำดับที่ 5 ของภาคตะวันออก และเป็นลำดับที่ 29 ของประเทศ

3. การผลิตที่สำคัญ

การเกษตร พื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดตราด มีจำนวน 695,181 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 39 ของพื้นที่ทั้งหมด มีครัวเรือนเกษตรกร 24,541 ครัวเรือน กลุ่มเกษตรกร 304 กลุ่ม สมาชิก 15,896 ราย พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา พื้นที่ปลูก 241,355 ไร่ ทุเรียน พื้นที่ปลูก 30,763 ไร่ เงาะ พื้นที่ปลูก 66,488 ไร่ มังคุด พื้นที่ปลูก 30,457 ไร่ ลองกอง พื้นที่ปลูก 14,905 ไร่ ปาล์มน้ำมัน พื้นที่ปลูก 41,890 ไร่ สับปะรด พื้นที่ปลูก 31,889 ไร่ ข้าว พื้นที่ปลูก 25,121 ไร่

ปศุสัตว์ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพปศุสัตว์ ในปี 2550 มีเกษตรกรเลี้ยงโค จำนวน 5,661 ตัว กระบือ จำนวน 3,643 ตัว สุกร จำนวน 19,348 ตัว แพะ จำนวน 378 ตัว ไก่ จำนวน 713,089 ตัว เป็ด จำนวน 30,119 ตัว

ประมงทะเล จังหวัดตราด มีเรือประมง ประมาณ 3,624 ลำ ในปี 2551 สามารถจับสัตว์น้ำจากการทำประมงทะเลประมาณ 105,527.61 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 3,272.89 ล้านบาท การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง มีผู้ประกอบอาชีพด้านการเพาะเลี้ยง จำนวน 3,607 ฟาร์ม เนื้อที่ 24,154.81 ไร่ มีการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล 935 ฟาร์ม เนื้อที่ 11,730.83 ไร่ ปริมาณผลผลิต 35,156.23 ตัน คิดเป็นมูลค่า 3,849.28 ล้านบาท ส่วนใหญ่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ส่วนการทำประมงน้ำจืดและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จำนวน 885 ราย เนื้อที่ 1,518 ไร่ ผลผลิตประมาณ 111.29 ตัน มูลค่าประมาณ 3.54 ล้านบาท จังหวัดตราดมีผลผลิตจากปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมด 154,095.36 ตัน มีมูลค่าประมาณ 8,351.79 ล้านบาท

อุตสาหกรรม ในปี พ.ศ. 2551 มีสถานประกอบอุตสาหกรรม ทั้งหมด 364 แห่ง จำนวนเงินลงทุน 2,384,246,723 บาท จำนวนคนงาน 5,525 คน ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนส่ง ร้อยละ 20.82 อุตสาหกรรมอาหาร ร้อยละ 19.45 อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล ร้อยละ 11.78 อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ร้อยละ 10.41 อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ ร้อยละ 9.32 อุตสาหกรรมการเกษตร ร้อยละ 8.22 และอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 7.40

การค้า ในปี 2551 มีจำนวนผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้าที่ยังคงอยู่ จำนวน 954 ราย แยกเป็นจดทะเบียนพาณิชย์ที่ไม่เป็นนิติบุคคลจำนวน 151 ราย เป็นนิติบุคคลจำนวน 774 ราย แยกเป็นบริษัทจำกัดจำนวน 225 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 518 ราย ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล จำนวน 1 ราย ในส่วนของการค้าชายแดนจังหวัดตราด พบว่าปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 มีมูลค่าการค้ารวม 16,451.52 ล้านบาท จำแนกเป็น

- มูลค่าการนำเข้า 43.56 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่สำคัญ คือ ไม้แปรรูป (กัมพูชา) หวาย และปูนดำต้มสุกแช่แข็ง
- มูลค่าการส่งออก 16,407.96 ล้านบาท สินค้าส่งออกที่สำคัญคือ น้ำตาลทราย เบียร์ เครื่องดื่ม น้ำอัดลม น้ำหวานต่างๆ นม และอาหารเสริม
- ดุลการค้า 16,364.40 ล้านบาท

การท่องเที่ยว จังหวัดตราดมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง เนื่องจากมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางทะเลมีหมู่เกาะน้อยใหญ่ 52 เกาะ เป็นการท่องเที่ยวที่ชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากตลอดจนมีศักยภาพในการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งประเทศกัมพูชา และประเทศเวียดนาม ในรอบปี 2550 ที่ผ่านมา จังหวัดตราดสามารถทำรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นมูลค่า 5,669 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16 ของปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนเป็นจำนวนถึง 1,139,000 คน และในปี 2551 มีรายได้จากการท่องเที่ยว 7,831.49 ล้านบาท เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 32.36

4. ความยากจน

ผลการสำรวจครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. ที่มีรายได้ต่ำกว่า 23,000 บาท /คน/ปี จากสถิติประจำปี 2551 รวมทั้งจังหวัด 7 อำเภอ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 28,767 ครัวเรือน ปรากฏว่าไม่มีครัวเรือนยากจน ที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. (23,000 บาท) ซึ่งในปี 2552 จังหวัดจะทำการสำรวจครัวเรือนยากจนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจะดำเนินการตรวจสอบเพื่อให้การแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนให้หมดสิ้นไป

สถานการณ์ด้านสังคม คุณภาพชีวิต

1. สาธารณสุข

ปี 2550 จังหวัดตราดมีโรงพยาบาลของรัฐ 7 แห่ง จำนวนเตียง 586 เตียง จำนวนแพทย์ 67 คน ทันตแพทย์ 12 คน พยาบาล 646 คน เจ้าหน้าที่พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาล จำนวน 1 คน จำนวนผู้ป่วยทั้งสิ้น 143,478 คน เป็นผู้ป่วยใน 35,831 คน และผู้ป่วยนอก 107,647 คน มีจำนวนสถานีนอนมัย 66 แห่ง ครอบคลุมตำบล นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลเอกชนจำนวน 1 แห่ง จำนวนเตียง 114 เตียง จำนวนแพทย์ 17 คน ทันตแพทย์ 1 คน พยาบาล 44 คน จำนวนผู้ป่วยทั้งสิ้น 9,845 คน เป็นผู้ป่วยใน 5,389 คน ผู้ป่วยนอก 4,456 คน และมีคลินิกทุกประเภท 62 แห่ง

สาเหตุการตายที่สำคัญ ได้แก่ (1) มะเร็งทุกชนิด (2) การบาดเจ็บ การเป็นพิษ และผลติดตามเหตุจากภายนอก (3) ปอดอักเสบและโรคอื่นๆ ของปอด (4) การฆ่าตัวตาย ถูกฆ่าตาย และอุบัติเหตุอื่นๆ (6) โรคเกี่ยวกับตับอ่อน

2. ศาสนาและวัฒนธรรม

ในปี 2550 วัดในจังหวัดตราดมีจำนวนทั้งสิ้น 127 แห่ง สำนักสงฆ์ 32 แห่ง มีพระภิกษุ 745 รูป สามเณร 43 รูป จำนวนโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง และมีมัสยิด 13 แห่ง ผู้นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 219,908 คน (ร้อยละ 97.35) ศาสนาอิสลาม จำนวน 5,364 คน (ร้อยละ 2.37) ศาสนาคริสต์ จำนวน 639 คน (ร้อยละ 0.28)

3. สถิติการสังคม

ในปี 2550 จังหวัดตราดมีสถานประกอบการจำนวน 1,092 แห่ง มีผู้ประกอบการซึ่งขึ้นทะเบียนประกันสังคมจำนวน 12,405 คน ผู้ประกันตนที่สิ้นสภาพการเป็นลูกจ้างและได้แจ้งความประสงค์เป็นผู้ประกันตนต่อจำนวน 890 คน มีการใช้บริการของผู้ประกันตนอันเนื่องมาจากเจ็บป่วยจำนวน 18,332 คน ทูพพลภาพจำนวน 14 คน ตายจำนวน 27 คน คลอดบุตรจำนวน 537 คน ขราภาพจำนวน 172 คน สงเคราะห์บุตรจำนวน 1,621 คน และกรณีว่างงานจำนวน 527 คน

4. การจัดระเบียบสังคม

สภาพปัญหาที่ส่งผลให้ดำเนินการจัดระเบียบสังคม จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล จึงปรากฏสถานประกอบการ และบ้านเช่า จำนวนมากในพื้นที่ จังหวัดตราด ส่งผลให้มีประชากรแฝงเข้ามา ประกอบอาชีพ และแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมาก และปัญหาเด็กและเยาวชนที่มีการมั่วสุมและมีพฤติกรรม ไม่เหมาะสม

5. ยาเสพติด

จังหวัดตราดเป็นจังหวัดชายแดนที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชา โดยมีเส้นทางที่อาจใช้ลำเลียงยาเสพติดได้ทั้งบนบกและในทะเล ทั้งการเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดข้ามชายแดนเพื่อส่งผ่านไปขายยังที่ต่างๆ และการแพร่ระบาดการใช้ยาเสพติดในจังหวัดตราด ดังนั้น การพิจารณา สถานการณ์ยาเสพติดของ จังหวัดตราด ในช่วงก่อนการประกาศสงครามกับยาเสพติดจึงควรแยกออกเป็น 2 ส่วน คือสถานการณ์ ภายในจังหวัด และสถานการณ์ชายแดน

สถานการณ์ภายในจังหวัดตราด มีปรากฏให้เห็นทั้งการเสพ และการค้า แต่ไม่พบการผลิตในพื้นที่ โดยภาพรวมแล้ว กล่าวได้ว่าปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดตราดอยู่ในภาวะที่ไม่รุนแรง ผลจากการสำรวจ พบว่าผู้ที่ใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง รองลงมาเป็นนักเรียนและนักศึกษา และมักใช้ที่พักอาศัยเป็น สถานที่เสพยาเสพติดมากที่สุด รองลงมาเป็นโต๊ะสนุกเกอร์ โดยเหตุผลของการเสพยาเสพติดเป็นการเสพ เพื่อให้สามารถทำงานได้มากขึ้น และเพื่อความบันเทิง ตามลำดับ

สถานการณ์ชายแดน ขบวนการค้ายาเสพติดลักลอบเข้าไปลงทุนการผลิตในเขตประเทศกัมพูชา แล้ว จึงลำเลียงเข้าประเทศไทยทางจังหวัดตราด เนื่องจากมีอาณาเขตติดกับจังหวัดเกาะกง ทั้งแนวเขตทางบก และทางทะเล ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางยากต่อการป้องกันการลักลอบขนถ่ายยาเสพติดเข้าจังหวัดตราด การ ลำเลียงยาเสพติดผ่านแดนส่วนมากจะใช้เส้นทางช่องผ่านแดน ทั้งด่านถาวร และจุดผ่อนปรน ตามแนวทิวเขา บรรทัดและทางทะเล อีกทั้งยังสามารถจะดัดแปลงเรือประมงเป็นที่ผลิตยาเสพติดบนเรือได้ด้วย และสามารถ เคลื่อนย้ายได้ตลอดเวลา อันเป็นเงื่อนไขที่ยากต่อการสกัดกั้นการลักลอบขนถ่ายยาเสพติด

สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดตราดมีพื้นที่ป่าไม้รวมทั้งสิ้น 609,571 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 34 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด สภาพป่าไม้ เป็นป่าดงดิบและป่าเบญจพรรณ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ยาง ชุมแพรก กระบาก พลอง และป่าชายเลน พันธุ์ ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ โกงกาง แสม ประสัก ลำพู ลำแพน โปรง และตะบูน การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่เกิดจาก ราษฎรที่ต้องการพื้นที่เพื่อปลูกพืชเกษตรกรรม เช่น ยางพารา ปาล์ม ไม่มีการบุกรุกพื้นที่ขนาดใหญ่

พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัด แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ประกอบด้วย

- อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 99 ตอนที่ 197 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2525 ครอบคลุมพื้นที่ 47 เกาะ มีเนื้อที่ทั้งหมด 406,250 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าบก ประมาณ 91,562 ไร่ และเป็นพื้นที่ทะเลประมาณ 314,688 ไร่
- อุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว ครอบคลุมพื้นที่ 123,700 ไร่ ซึ่งอยู่ในเขต ป่าสวนแห่งชาติ ป่าเขาสมิง (ป่าคลองใหญ่และป่าเขาไฟไหม้) ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการประกาศเป็น อุทยานแห่งชาติ

2) พื้นที่ป่าเศรษฐกิจ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

- ป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 14 ป่า รวมเนื้อที่ประมาณ 446,785 ไร่
- พื้นที่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 เนื้อที่ประมาณ 71,224 ไร่
- ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดตราด คือ ป่าไม้ มีพื้นที่ที่ยังคงสภาพป่ามากที่สุดอยู่บริเวณเกาะต่างๆ ทางตอนกลางและตอนบนของจังหวัด พื้นที่ป่าบางส่วนได้ถูกทำลายลงมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ปัจจุบันมีป่าสงวนแห่งชาติ 14 แห่ง

2. ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ

จังหวัดตราดมีแหล่งน้ำรวม 239 แห่ง แยกเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลางจำนวน 3 แห่ง อ่างเก็บน้ำขนาดเล็กจำนวน 32 แห่ง ฝายคอนกรีตจำนวน 16 แห่ง สระ หนอง บึงจำนวน 150 แห่ง คูคลองจำนวน 38 แห่ง แม่น้ำที่สำคัญและใหญ่สุดของจังหวัดตราด จำนวน 2 สาย ได้แก่

1. แม่น้ำตราด เป็นแม่น้ำที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดตราด มีความยาวประมาณ 150 กิโลเมตร มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามบริเวณที่ไหลผ่าน ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาบรรทัดตอนเหนือที่สำคัญ คือ คลองแ่งและคลอง สะตอ จากนั้นไหลผ่าน อำเภอบ่อไร่ ซึ่งเป็นแหล่งแร่รัตนชาติที่สำคัญ ไหลผ่าน อำเภอเขาสมิง ช่วงนี้เรียกว่า คลองเขาสมิง หรือ คลองใหญ่ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในอดีตของผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริม แม่น้ำ ปัจจุบันลำคลองนี้ก็ยังเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญในการเกษตร เพราะอำเภอเขาสมิงมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด ในจังหวัดตราด โดยเฉพาะสวนผลไม้ เมื่อไหลสู่เขต อำเภอเมืองตราด คลองเขาสมิงได้บรรจบกับคลอง ห้วยแร่ ที่บริเวณปากคลองห้วยแร่ หมู่บ้านจุฬามณี ตำบลห้วยแร่ ในช่วงนี้เองที่เรียกชื่อว่า แม่น้ำ ตราด ในช่วงฤดูน้ำหลาก น้ำในคลองเขาสมิงด้านซ้ายจะเป็นสีแดงขุ่นข้น เชี่ยวกราก ขณะที่น้ำในคลองห้วยแร่ ด้านขวามีสีเขียวใส ไหลเอื่อยๆ มาบรรจบกันเป็นแม่น้ำกว้าง ทอดตัวยาวไกลไหลเรื่อยเข้าสู่ชุมชนใหญ่ที่ “บ้านท่าเรือจ้ง” แม่น้ำตราดเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญ ที่ใช้ติดต่อทั้งภายในและภายนอกประเทศตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ในอดีตภาพเรือสำเภาลำใหญ่ที่ลอยลำอยู่กลางแม่น้ำตราด เป็นภาพชินตาและในบางครั้งก็น้ำ ขึ้น เรือสำเภาลำใหญ่สามารถเข้าเทียบฝั่งได้ หลังจากถ้ายสินค้าหมดเรือสำเภาจะผ่านชุมชนบ้านท่าเรือจ้ง อำเภอเมืองตราด เป็นช่วงสุดท้ายก่อนจะไหลลงสู่อ่าวตราด ออกสู่ทะเลตราดที่บ้านด่านเก่าอำเภอเมือง ตราด ปัจจุบันแม่น้ำตราดมีความสำคัญด้านการประมงทางทะเล มีท่าเทียบเรือประมงบนลำน้ำช่วงนี้ถึง 7 แห่ง และมีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำหลายแห่ง อาทิ โรงงานปลากระป๋อง โรงงานปลาป่น เป็นต้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542)

2. แม่น้ำเวฬุ ต้นน้ำอยู่ในเขต จังหวัดจันทบุรี ที่เขาชะอมและเขาสระบาป มีความสำคัญเพราะไหลผ่านเขตเกษตรกรรมของจังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี ช่วงที่ไหลผ่าน จังหวัดตราดมีความยาวประมาณ 20 กิโลเมตร ไหลผ่านบ้านท่าจอด ตำบลแสนตุ้ง อำเภอเขาสมิง ลงสู่ทะเลบริเวณอ่าวบ้านบางกระดาน อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542)

4. แร่รัตนชาติ

จังหวัดตราดมีแร่รัตนชาติ พบในเขตอำเภอบ่อไร่และอำเภอเขาสมิง แร่รัตนชาติที่สำคัญ ได้แก่ พลอยแดง หรือที่รู้จักกันในนามทับทิมสยาม และยังมีพลิน และโกเมน เป็นต้น (แต่ในปัจจุบันไม่มีการทำเหมืองแร่รัตนชาติแล้ว)

5. แหล่งท่องเที่ยว

จังหวัดตราด เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งทางบก และทางทะเล มีสภาพภูมิอากาศและทำเลที่ตั้งเหมาะสมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีหมู่เกาะน้อยใหญ่ที่ยังคงความสวยงามตามธรรมชาติ รวม 52 เกาะ นับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดแต่ละปีเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งในอำเภอต่างๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป เช่น อ่าวตาลคู่ ยุทธนาวีเกาะช้าง ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ในอำเภอแหลมงอบ วัดท่าโสม วัดสลัก สวนผลไม้ ในอำเภอเขาสมิง วัดบุปผาราม ชุมชนรักษ์คลองบางพระ พิพิธภัณฑ์สถานเมืองตราด จวนเรซิดังค์มปอร์ต ในอำเภอเมืองตราด หมู่บ้านชาวของบ้านช้างทูน อุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว ในอำเภอบ่อไร่ หาดราชนารุณย์ ตลาดการค้าชายแดนบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ เป็นต้น (ภาพผนวกที่ 1)

ภาพผนวกที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวบนฝั่งในจังหวัดตรัง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. 2557. ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ. Available Source: <http://www.amphoe.com>, 10 ตุลาคม 2557
- กรมศิลปากร. 2556. พิพิธภัณฑ์สถานเมืองตราด. สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- กรมศิลปากร. 2556. ปกิณกศิลปวัฒนธรรม เล่ม 19 จังหวัดตราด. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและพัฒนางานปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- สำนักงานจังหวัดตราด. 2552. แผนบริหารความเสี่ยงเศรษฐกิจของจังหวัดตราด. กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดตราด.
- สำนักงานจังหวัดตราด. 2557. แผนพัฒนาจังหวัดตราด พ.ศ. 2557-2560. กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดตราด.
- สำนักงานจังหวัดตราด. 2557. ข้อมูลทั่วไปจังหวัดตราด. Available Source: <http://www.trat.go.th/modules.php>, 10 ตุลาคม 2557

ภาคผนวก 2

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัย ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดตราด

วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2558

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัย ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดตราด

หลักการเหตุผล

แผนงานวิจัย "การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด" ได้เริ่มดำเนินการศึกษา เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2557 – 31 สิงหาคม 2558 โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปี 2557 แผนงานวิจัยนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะช่วยสร้างความหลากหลายและมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวจังหวัดตราดเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต โดยผลผลิตของงานวิจัยได้นำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับจังหวัดตราด บนพื้นฐานของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดตราด รวมถึงการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว และความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และยังได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของจังหวัดตราดอีกด้วย

เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงผลที่ได้จากการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพได้จริงในพื้นที่ ทางคณะผู้วิจัยจึงได้จัดการประชุมนำเสนอผลการวิจัย "การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด" เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2558 ณ ห้องประชุมพลอยแดง สำนักงานงานจังหวัดตราด อำเภอเมือง จังหวัดตราด ให้กับหน่วยงานและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดตราด ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์หลัก ได้รับทราบผลการศึกษา และเปิดโอกาสให้ทุกระดับที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้ร่วมกันระดมความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อให้ผลการศึกษาที่ได้ สามารถนำไปใช้ได้จริงในพื้นที่ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดประการหนึ่งของการทำงานวิจัย

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อนำเสนอผลการศึกษา “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด”
- 2) เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการวิจัย รวมถึงรับทราบปัญหา และอุปสรรค และข้อกังวลต่างๆ
- 3) เพื่อสร้างความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์กรและชุมชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่

กลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมประชุม

- 1) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง (primary stakeholder) คือ กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ/นักลงทุน ที่ทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดตราด
- 2) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก (key stakeholder) คือ กลุ่มที่มีอำนาจหน้าที่หรือส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง หน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรอง (secondary stakeholder) คือ กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการพื้นที่หรือได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ แต่ไม่ใช่กลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ในการประชุมครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมประชุมจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

ผู้เข้าร่วมประชุมจากหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดตราด

1. ดร. ประธาน สุรกิจบรร	รองผู้ว่าราชการจังหวัดตราด	ประธานการประชุม
2. คุณวรรณประภา สุขสมบูรณ์	ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตราด	
3. นายนิเวศน์ หาญสมุทร	ผู้แทนหัวหน้าสำนักงานจังหวัดตราด	
4. นางปาริชาติ ชมฟ้า	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดตราด	
5. นางสาวจิตรพรชนธ์ ผืนศิริ	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดตราด	
6. นายโรจน์ทนิษฐ์ โมระศิลป์	สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง จังหวัดตราด	
7. คุณวิภา สุเนตร	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดตราด	
8. นายศิรภพ แนวพนา	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดตราด	
9. นายโยธิน ทับทิมทอง	สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดตราด	
10. นางสาวรัชชา ชุบกลาง	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดตราด	
11. นายสายหยุด อาบสุวรรณ	เกษตรจังหวัดตราด	
12. นายชูชีพ พงเจริญ	สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จังหวัดตราด	
13. นายนวัตร แผงเรือน	เกษตรและสหกรณ์จังหวัดตราด	
14. นางอารีวัลย์ คล้อยวงษ์	สำนักงานประมงจังหวัด	
15. นายชาญชัย บุญส่งสมคำ	สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างฯ	
16. นายอนุชา ทะรา	สถานีวิจัยและฝึกอบรมวนเกษตรตราด	
17. นางสุรตนา ภูมิมาโนช	ประธานโฮมสเตย์บ้านน้ำเชี่ยว	
18. คุณสริน วิริญโท	สมาชิกโฮมสเตย์บ้านน้ำเชี่ยว	
19. นายอรุณ บุญชู	เลขานุการนายกเทศบาลน้ำเชี่ยว	
20. นางสาวสิริมาศ ชำนาญช่าง	เทศบาลตำบลบ้านน้ำเชี่ยว	
21. นางสาวเพ็ญศรี เทียรชชาติ	สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแหลมงอบ	

22. นายชาญชัย บวรสถิตย์	ประธานกลุ่มนิเวศพิพิธภัณฑสถานแหลมเทียน
23. นายสมชาย เปื้องหวะ	ประธานกลุ่มพิพิธภัณฑสถานชุมชนบ้านช้างทุน
24. คุณสำเนา ตุงคะเพ็	กลุ่มท่องเที่ยวนิเวศพิพิธภัณฑสถานช้างทุน
25. คุณมณฑิพย์ กัญญาคำ	ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านท่าระแนะ
26. นางกฤษณา จันทิโร	สมาชิกโฮมสเตย์บ้านท่าระแนะ
27. นางกิ่งแก้ว ฉาบกังวาล	ชุมชนรักษ์คลองบางพระ
28. นายสมบุญ โชติช่วง	ตัวแทนจากนิเวศพิพิธภัณฑสถานยายม่อม

นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย

1. รศ. ดร. ชงชัย สุวรรณสีชนัน	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. ศ. ดร. อุทัยรัตน์ ณ นคร	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. นายณัฐพัฒน์ คลังทรัพย์	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. นางสาวโสภิตา ชิตชื่นชัย	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. ผศ.ดร. แสงสรรค์ ภูมิสถาน	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. ดร. นพรัตน์ มานกุล	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. ผศ.ดร. นงลักษณ์ มโนลัยเลา	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8. ดร. เอกวิทย์ วิถีประดิษฐ์	คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
9. ดร. สมหมาย อุดมวิทิต	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
10. นางสาววารุณี กันทาภาส	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
11. นางสาวอรอุมา ทองแก้ว	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
12. นายขุนทด แซ่ลิ้ม	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
13. นางสาวศศิมาศ ระรวยทรง	คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
14. ปราบศึก ศรีทิพย์ศักดิ์	คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
15. นางสาว ละออ นาคทอง	คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กิจกรรม

การประชุมชี้แจงโครงการ ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 2 ส่วน คือ

1) การนำเสนอผลการศึกษา “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด” คณะผู้วิจัยได้นำเสนอที่มาและความสำคัญของปัญหา กรอบแนวคิด วัตถุประสงค์หลักของการศึกษา วิธีการศึกษา และผลการศึกษาในแต่ละส่วน ประกอบด้วย การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจังหวัดตราด

2) การรับฟังความคิดเห็น โดยภายหลังจากที่คณะผู้วิจัยได้นำเสนอภาพรวมของโครงการ ได้เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งจัดให้เป็นลักษณะของ Two-way Communication มีการอภิปราย แสดงความคิดเห็น และตอบข้อสงสัยต่างๆ

จากการนำเสนอผลการศึกษา ได้ข้อสรุป ดังนี้

1) ที่ประชุมเห็นชอบกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจังหวัดตราดที่ทางคณะผู้วิจัยได้นำเสนอ ในการนี้ ดร. ประธาน สุรกิจบรร รองผู้ว่าราชการจังหวัดตราด (ประธานในที่ประชุม) ได้มอบหมายให้สำนักงานจังหวัดตราด หาแนวทางนำแผนดังกล่าวผนวกเข้ากับแผนพัฒนาจังหวัดตราด และหาผู้รับผิดชอบดำเนินการในแต่ละกิจกรรม และได้ขอความร่วมมือจากคณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นที่ปรึกษา

2) ที่ประชุมได้มีการหารือเกี่ยวกับโครงการวิจัยต่อเนื่องที่จะพัฒนากองท่องเที่ยวของจังหวัดตราด เพื่อให้การพัฒนากองท่องเที่ยวในจังหวัดตราดมีความต่อเนื่องและมีผลสัมฤทธิ์ให้เห็นเป็นรูปธรรม ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแผนการพัฒนากองวิจัยต่อยอดจากแผนงาน “การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด” ซึ่งเป็นการต่อยอดงานวิจัยสู่การนำไปปฏิบัติเป็นระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 – 2561 ซึ่งจะพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยยื่นขอประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ดังนี้

- ปีที่ 1 แผนงานวิจัยการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด โดยนำเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม” มาพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้งานคิด ชุมชนค่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรม พัฒนาสื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ เปิดประตูสู่จังหวัดตราด
- ปีที่ 2 แผนงานวิจัยการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวสร้างสรรค์ จังหวัดตราด มุ่งเน้นที่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ “หลากหลายวัฒนธรรม มรดกชาติพันธุ์เมืองตราด” มีแนวคิด คือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์กิจกรรม ประชาสัมพันธ์การตลาด รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ปีที่ 3 แผนงานวิจัยการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทะเลตราด เชื่อมโยงภูมิภาค ASEAN นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยว “ตราด – คลองใหญ่ – หาดเล็ก” เชื่อมโยงตลาดท่องเที่ยวชายแดน โดยใช้ concept สีสันตะวัน “ตราด” เชื่อมโยงภูมิภาค ASEAN

3) ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาแผนปฏิบัติการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด ที่ทางแผนงานวิจัยได้นำเสนอต่อที่ประชุม ที่ประชุมมีความเห็นว่าแผนปฏิบัติการดังกล่าวมีความน่าสนใจ และสามารถใช้นำไปดำเนินการพัฒนากองท่องเที่ยวของจังหวัดตราดได้เลย รวมถึงต่อยอดการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์จังหวัดตราด และหน่วยงานการท่องเที่ยวงในจังหวัดตราด เช่น สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวง จังหวัดตราด มีความสนใจที่จะนำแผนปฏิบัติการที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวงตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในจังหวัดตราด

การประชุมนำเสนอผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด
วันที่ 7 สิงหาคม 2558 ณ ห้องประชุมพลอยแดง สำนักงานจังหวัดตราด อำเภอเมือง จังหวัดตราด